ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

The Greek Review of Social Research

Vol 28 (1976)

28 Γ'

Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα

Γιώργος Α. Πετρόχειλος

doi: 10.12681/grsr.345

Copyright © 1976, Γιώργος Α. Πετρόχειλος

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0.

To cite this article:

Πετρόχειλος Γ. Α. (1976). Η Ελλάδα και η ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα. *The Greek Review of Social Research*, *28*, 178–197. https://doi.org/10.12681/grsr.345

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 29/03/2024 03:46:45

ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ οἰκονομικὴ κοινότητα*

τοῦ
Γιώργου Α. Πετρόχειλου

Senior Lecturer in Economics
Lanchester Polytechnic
Coventry, England

Οἱ συνομιλίες μεταξὺ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας καὶ τῆς Ἑλλάδας γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς χώρας μας στὴν Κοινότητα ἔχουν ἀρχίσει καί, μολονότι οἱ διαπραγματεύσεις δὲν προβλέπονται εὔκολες, ὡστόσο εἶναι θέμα χρόνου τὸ νὰ καταστῆ ἡ Ἑλλάδα τὸ δέκατο μέλος τῆς ΕΟΚ. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιθυμία τῆς συντριπτικῆς πλειοψηφίας τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς καί, τὸ σπουδαιότερο, τῶν ἐννέα συνεταίρων τῆς Κοινότητας. Μιὰ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ ἕνωση ἡ ΕΟΚ προτίθεται νὰ προχωρήσει μελλοντικὰ καὶ πρὸς πολιτικὴ ἕνωση, εἶναι τὸ λιγότερο ἐκπληκτικό, μὲ ἑλληνικὰ τουλάχιστον δεδομένα, ὅτι ἐπικρατεῖ σχεδὸν ταυτότητα ἀντιλήψεων μεταξὺ πολιτικῶν κομμάτων (μὲ ἐξαίρεση τὸ ΠΑΣΟΚ καὶ τὸ ΚΚΕ ἐξωτερικοῦ), ὀργανώσεων, ἐκπροσώπων τοῦ κεφαλαίου, ἐργατικῶν συνδικάτων καὶ μιᾶς μερίδας λαοῦ γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ θέμα. Ἡ μεγάλη μάζα τοῦ λαοῦ ἐλάχιστα γνωρίζει γύρω ἀπὸ τὴν ΕΟΚ καὶ ἀκόμη λιγότερα γύρω ἀπὸ τὶς συνέπειες τῆς ἐντάξεως. Καὶ ἡ σχεδὸν καθολικὴ καὶ ταυτόσημη ἄποψη εἶναι πὼς ἡ Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἐνταχθῆ στὴν Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα τόσο γιὰ οἰκονομικοὺς ὅσο καὶ πολιτικοὺς λόγους, γιατὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ συμφέρουσα γιὰ τὴ χώρα μας λύση. Τυχὸν ἀντίθετη ἄποψη θεωρεῖται σὰν αἵρεση, καὶ οἱ προτείνοντες κινδυνεύουν νὰ χαρακτηρισθοῦν ἐμπρηστὲς ἐθνικῆς πολιτικῆς. Θὰ πρέπει ἴσως νὰ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες περιπτώσεις στὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ ἱστορία τὸ ὅτι ἕνα γεγονὸς τέτοιας σημασίας δὲν συνοδεύεται ἀπὸ διαφωνίες, ἀμφισβητήσεις ἢ ἔστω ἐπιφυλάξεις σχετικὰ μὲ τὶς μελλοντικές του ἐπιπτώσεις στὴν οἰκονομική, κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ αὐτοῦ τοῦ τόπου. Ἡ ἔλλειψη διαλόγου πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἴσως νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐμπειρία μας ἀπὸ τὴ δεκατετράχρονη σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ μᾶς ἔχει πείσει πὼς ἡ θέση τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἀναπόσπαστα δεμένη μὲ τὴν Κοινότητα ἢ στὴ διαπίστωση πὼς οἱ συνθῆκες, δεδομένης τῆς ἰσορροπίας δυνάμεων, εἶναι τέτοιες ποὺ κάνουν τὴν ἔνταξη ἀναπόφευκτη καὶ συνεπῶς κάθε διαφορετικὴ ἄποψη ἀνώφελη.

Χωρὶς νὰ ὑπάρχει πρόθεση διαταράξεως μιᾶς τέτοιας ἁρμονικῆς σύμπνοιας ἀπόψεων σ' αὐτὸ τὸ στάδιο, θὰ θέλαμε ὡστόσο νὰ ἐπιχειρήσουμε μιὰ σκιαγράφηση τῆς οἰκονομικῆς πλευρᾶς τῆς ἐντάξεως, ἐπισκοπώντας τὴ μέχρι σήμερα λειτουργία τῆς συμφωνίας συνδέσεως καὶ ἐπιχειρώντας μερικὲς προγνώσεις γιὰ τὸ μέλλον, πράγμα ἀρκετὰ ἀβέβαιο μιὰ καὶ οἱ τελικοὶ ὅροι ἐντάξεως δὲν ἔχουν ἀκόμη συζητηθῆ καὶ ἀποφασισθῆ. Ὑπάρχουν πάν-

* Ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὸν Καθηγητὴ Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου Ἰ. Σπράο, ποὺ διάβασε καὶ σχολίασε ἕνα πρῶτο σχέδιο αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου. Φυσικὰ παραμένω προσωπικὰ ὑπεύθυνος γιὰ τυχὸν λάθη καὶ παραλείψεις ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν.

τως ἀρκετὰ ἐπιβοηθητικὰ στοιχεῖα γιὰ νὰ στηρίξουν τὶς προβλέψεις αὐτές.

Ἡ ἐπίσημη ἑλληνικὴ θέση ὑπὲρ τῆς ἐντάξεως εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ καὶ ἔχει ἐπανειλημμένα διατυπωθῆ τόσο ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, ὅσο καὶ ἀπὸ θερμοὺς ὑποστηρικτές της. Μιὰ πολὺ εὔγλωττη διατύπωση, ἰδιαίτερα ἀναφορικὰ μὲ τὸ οἰκονομικὸ μέρος, δόθηκε ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ καὶ Διοικητὴ τῆς Τράπεζας τῆς Ἑλλάδας, Καθηγητὴ Ξ. Ζολώτα σὲ ὁμιλία του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸν περασμένο Ἀπρίλη.[1] Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ θέση κατὰ τῆς ἐντάξεως ἔχει διατυπωθῆ κατὰ τρόπο συστηματικὸ ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ Σ. Τριάντη στὸ βιβλίο του *Common Market and Economic Development*,[2] τὸ ὁποῖο ὅμως μειονεκτεῖ ἐλαφρά, γιατὶ ἔχοντας γραφῆ τὸ 1963-64 δὲν περιέχει ἀναγκαστικὰ ἀνάλυση ἐκείνων τῶν θεσμῶν τῆς Κοινότητας, ποὺ τέθηκαν σὲ ἐφαρμογὴ ἀργότερα καὶ ποὺ προσλαμβάνουν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Πάντως γιὰ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς τῆς ἐργασίας οἱ μελέτες αὐτὲς εἶναι ἀρκετὰ κατατοπιστικὲς καὶ ἀντιπροσωπευτικὲς τῶν δύο θέσεων, καὶ μποροῦμε ἑπομένως νὰ τὶς ἀντιπαρατάξουμε, νὰ τὶς ἀναλύσουμε καὶ νὰ βγάλουμε ὁρισμένα συμπεράσματα. Προηγουμένως ὅμως, θὰ ἀνασκοπήσουμε σύντομα τὴ θεωρητικὴ δικαιολόγηση δημιουργίας οἰκονομικῶν ἑνώσεων, ποὺ θὰ ἀποδειχθῆ χρήσιμη πιὸ κάτω.

μορφὲς οἰκονομικῆς συνενώσεως καὶ θεωρητικὴ δικαιολόγηση

Ἡ πρωταρχικὴ οἰκονομικὴ δικαιολόγηση γιὰ τὴ δημιουργία κάποιας μορφῆς οἰκονομικῆς συνενώσεως (integration) μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων χωρῶν, ὅπως λ.χ. ἐλεύθερης ζώνης συναλλαγῶν, τελωνειακῆς ἑνώσεως ἢ κοινῆς ἀγορᾶς, παρέχεται ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα ὀφέλη, ποὺ οἱ συμμετέχουσες χῶρες ἀναμένουν νὰ καρπωθοῦν ἀπὸ μιὰ τέτοια διευθέτηση. Πιὸ συγκεκριμένα τὰ ὀφέλη αὐτὰ παίρνουν συνήθως τὴ μορφὴ αὐξήσεως τοῦ πραγματικοῦ προϊόντος καὶ εἰσοδήματος τῶν χωρῶν-μελῶν, οἱ ὁποῖες ἐλπίζουν πὼς ἡ οἰκονομική τους ἐπίδοση, μετρούμενη σὲ ὅρους τοῦ ρυθμοῦ μεταβολῆς τοῦ ἀκαθάριστου ἐθνικοῦ προϊόντος (ΑΕΠ), εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερη ἂν αὐτὲς ἀποτελοῦν μέλη μιᾶς τέτοιας λέσχης, λ.χ. κοινῆς ἀγορᾶς, παρὰ ἂν εἶναι ἔξω ἀπ' αὐτήν. Οἱ λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ὁμάδα χωρῶν σὰν σύνολο, ποὺ ἀποτελοῦν μιὰ κοινὴ ἀγορά, μπορεῖ ν' ἀποκομίσει ὀφέλη εἶναι:

— ἡ αὔξηση τῆς παραγωγῆς λόγω τῆς εἰδικεύσεως καὶ ἐμπορίου, ὅπως ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος
— ἡ αὔξηση τῆς παραγωγῆς ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τὶς εὐκαιρίες τῆς καλύτερης ἀξιοποιήσεως τῶν διαφόρων οἰκονομιῶν μεγάλης κλίμακας
— ἡ βελτίωση σὲ ἀποτελεσματικότητα τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν, ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν κατάργηση τῶν διαφόρων περιοριστικῶν φραγμῶν καὶ τὴ δραστηριοποίηση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ
— ἡ βελτίωση τῶν ὅρων ἐμπορίου σὲ σχέση μὲ τρίτες χῶρες καὶ
— οἱ διάφορες διαρθρωτικὲς ἀλλαγὲς ποὺ θὰ ἐπέλθουν στὶς χῶρες-μέλη ἐξ αἰτίας τῆς οἰκονομικῆς ἑνώσεως καὶ θὰ ἐπηρεάσουν ποιοτικὰ ἢ ποσοτικὰ τὴν προσφορὰ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν (ἐργασία, κεφάλαιο, ἐπιχείρηση), τὴν τεχνολογία, τὶς ἐπενδύσεις, τὸ μέγεθος τῶν ἀγορῶν κ.ἄ.

Τονίζουμε πρὸς τὸ παρὸν πώς, τὸ γεγονὸς ὅτι ὀφέλη εἶναι δυνατὸ νὰ πραγματοποιηθοῦν γιὰ τὸ σύνολο, δὲν σημαίνει ἀναγκαστικὰ πὼς κάθε συμμετέχουσα χώρα θὰ ὠφεληθῆ, πολὺ δὲ λιγότερο πὼς θὰ ὑπάρξει συμμετρία τοῦ ὀφέλους μεταξὺ τῶν χωρῶν τῆς ἑνώσεως, ὅπως θὰ ἀναφερθοῦμε διεξοδικότερα πιὸ κάτω. Ἐξετάζοντας τοὺς λόγους ποὺ δώσαμε πιὸ πάνω, βλέπουμε πὼς οἱ τέσσερις πρῶτοι εἶναι σχετικοὶ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀνακατανομῆς τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν στὶς χῶρες-μέλη, καὶ τὸ ὄφελος προκύπτει μιὰ γιὰ πάντα. Ἀντίθετα, ὁ τελευταῖος λόγος ἀναφέρεται στὶς δυναμικὲς ἐπιδράσεις τῆς ἑνώσεως στὶς οἰκονομίες τῶν χωρῶν-μελῶν καὶ τὰ ἀποτελέσματά του, ποὺ εἶναι καὶ σημαντικότερα, ἔχουν μακροχρόνιο καὶ συνεχῆ χαρακτήρα. Ἡ ἁπλὴ ὕπαρξη μιᾶς ἐλεύθερης ζώνης συναλλαγῶν, ἢ τελωνειακῆς ἑνώσεως, εἶναι ἱκανὴ νὰ προσφέρει μερικὰ ἀπὸ τὰ ὀφέλη ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνακατανομὴ τῶν πόρων, δὲν εἶναι ὅμως σὲ θέση νὰ δημιουργήσει καὶ διαμοιράσει τὰ ὀφέλη ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω. Καὶ τοῦτο, γιατὶ ἐνῶ οἱ τελωνειακὲς ἑνώσεις καὶ ἐλεύθερες ζῶνες συναλλαγῶν ἀποσκοποῦν στὴν ἐπίτευξη τοῦ ὀφέλους σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μέσω τῆς ἐλεύθερης (ἀδασμολόγητης) ἐμπορίας προϊόντων, οἱ κοινὲς ἀγορές, ποὺ ἀποτελοῦν περισσότερο προηγμένες μορφὲς οἰκονομικῆς συνενώσεως, ἀποβλέπουν στὴν ἐπίτευξη τοῦ ἀντικειμενικοῦ τους σκοποῦ ὄχι μόνο μὲ τὴν ἐλεύθερη διακίνηση ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ μὲ τὴν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν διάφορων παραγωγικῶν συντελεστῶν.

Οἱ ἐλεύθερες ζῶνες συναλλαγῶν, ὅπως ἡ ΕΖΕΣ,[3] χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἀδασμολόγητη ἐμπορία

1. Ξ. Ζολώτας, «Ἡ Ἑλλὰς στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα», *Ναυτεμπορική*, 14-4-76.
2. S. G. Triantis, *Common Market and Economic Development*, Center of Planning and Economic Research, Athens 1965.
3. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ζώνη Ἐλεύθερων Συναλλαγῶν σχηματίστηκε τὸ 1960 ἀπὸ τὸ Ἡνωμ. Βασίλειο, Νορβηγία, Σουηδία, Δανία, Αὐστρία, Ἑλβετία καὶ Πορτογαλία. Ἡ Φινλανδία ἔχει ὑπογράψει συμφωνία συνδέσεως. Μετὰ τὴν ἀποχώρηση

ἀγαθῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν-μελῶν, οἱ τελευταῖες ὅμως διατηροῦν τὸ δικαίωμα καθορισμοῦ δικῶν τους ἀνεξάρτητων δασμολογίων γιὰ τὸ ἐμπόριό τους μὲ τρίτες χῶρες. Οἱ τελωνειακὲς ἑνώσεις, ὅπως παλιότερα ἡ BENELUX, διακρίνονται ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἐλευθερία στὸ ἐμπόριο μεταξὺ τῶν χωρῶν-μελῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὕπαρξη ἑνὸς κοινοῦ ἐξωτερικοῦ δασμολογίου γιὰ τὶς συναλλαγὲς μὲ τρίτους. Ὁ βαθμὸς προσάρτησης εἶναι, ἐπομένως, ἰσχυρότερος προκειμένου περὶ τελωνειακῆς ἑνώσεως παρὰ περὶ ἐλεύθερης ζώνης συναλλαγῶν. Οἱ κοινὲς ἀγορές, ὅπως ἡ ΕΟΚ, ἔχουν πέρα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τῆς τελωνειακῆς ἑνώσεως τὸ χαρακτηριστικό, ὅτι ἐπιτρέπουν ἐπὶ πλέον τὴν ἐλεύθερη διακίνηση καὶ παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἐπίσης μιὰ κοινὴ ἀγορὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπιδιώκει καὶ ἄλλους σκοπούς, ὅπως στενότερη συνεργασία σὲ ἄλλες ἐπιδιώξεις καὶ ἴσως κάποια μορφὴ πολιτικῆς ἑνώσεως τῶν χωρῶν-μελῶν. Τέλος περισσότερο προηγμένη μορφὴ καὶ ἀπ' αὐτὴ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ἀποτελεῖ ἡ πλήρης οἰκονομικὴ ἕνωση δύο ἢ περισσοτέρων χωρῶν, ὅπως ἐκείνη μεταξὺ Βελγίου καὶ Λουξεμβούργου, ὅπου ὑπάρχει πλήρης συντονισμὸς καὶ ἑνοποίηση τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς.

Εἶναι λοιπὸν φανερὸ πὼς μιὰ ἐλεύθερη ζώνη συναλλαγῶν ἢ τελωνειακὴ ἕνωση ἀποτελεῖ θεσμὸ χαλαρότερο τῆς κοινῆς ἀγορᾶς καὶ τὰ προσδοκώμενα ὀφέλη ἀπὸ τὴν πρώτη εἶναι κατὰ συνέπεια μικρότερα. Ἀντίθετα, στὴν περίπτωση τῆς κοινῆς ἀγορᾶς καὶ ἀκόμη περισσότερο στὴν πλήρη οἰκονομικὴ ἕνωση, ὁ βαθμὸς προσάρτησης μιᾶς χώρας, καὶ κατ' ἐπέκταση ἡ ἀπεμπόληση κυριαρχικῶν της δικαιωμάτων, εἶναι μεγαλύτερος μὲ ἀντιστάθμισμα μεγαλύτερα προσδοκώμενα ὀφέλη.[1] Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει πάντως νὰ τονισθῆ εἶναι ὅτι τὰ πλεονεκτήματα ἀπὸ τὴν ἐλευθεροποίηση τοῦ ἐμπορίου, ἐξ αἰτίας τῆς ἱδρύσεως κάποιας μορφῆς οἰκονομικῆς συνενώσεως, δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητα. Ἐνῶ κατάργηση τῆς δασμολογικῆς προστασίας σὲ παγκόσμια κλίμακα ὁδηγεῖ σὲ αὔξηση τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς καὶ εὐημερίας, ὅπως ἔδειξαν οἱ κλασικοὶ οἰκονομολόγοι, καὶ κάθε χώρα ἔχει συμφέρον νὰ εἰδικευθῆ στὴν παραγωγὴ ἐκείνων μόνο τῶν ἀγαθῶν στὰ ὁποῖα κατέχει συγκριτικὸ πλεονέκτημα, τὸ ἴδιο δὲν ἰσχύει ἀναμφισβήτητα στὴν περίπτωση, λ.χ., μιᾶς κοινῆς ἀγορᾶς. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς, γιατὶ ἡ κοινὴ ἀγορὰ ἀποτελεῖ μιὰ συνένωση ὁρισμένων μόνο χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ δασμολογικὴ προστασία ἔχει καταργηθῆ, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρεῖται σὲ σχέση μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Ἐπομένως τὸ πλεονέκτημα ἀπ' αὐτὴ τὴ μερικὴ ἐλευθεροποίηση τοῦ ἐμπορίου εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα δύο ἐπιδράσεων, τῆς δημιουργίας ἐμπορίου (trade creation), ποὺ ἀποτελεῖ βελτίωση στὴν ἀξιοποίηση τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν σύμφωνα μὲ τὸ νόμο τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος, καὶ τῆς ἐκτροπῆς ἐμπορίου (trade diversion), ποὺ ὁδηγεῖ σὲ χειροτέρευση τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν πόρων. Δημιουργία ἐμπορίου ὑπάρχει ὅταν, ἐξ αἰτίας τῆς κοινῆς ἀγορᾶς, ἡ παραγωγὴ μετατοπίζεται ἀπὸ χῶρες ψηλοῦ κόστους σὲ χῶρες χαμηλοῦ κόστους, καὶ ἐκτροπὴ ἐμπορίου, ὅταν ἡ κοινὴ ἀγορὰ εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὴ μετατόπιση τῆς παραγωγῆς ἀπὸ χῶρες χαμηλοῦ σὲ χῶρες ψηλοῦ κόστους.[2] Τέλος θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθῆ πὼς τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἐμπορίου ἀπὸ τὸ δασμολογικὸ ἀφοπλισμὸ στὴν ΕΟΚ εἶναι περιορισμένα. Ἔρευνες συμφωνοῦν πὼς τὰ ὀφέλη ἀντιπροσωπεύουν πιθανὸν 1% τοῦ κοινοτικοῦ ΑΕΠ, γιατὶ μόνο ἕνα μικρὸ μέρος τῆς συνολικῆς παραγωγῆς ἐμπορεύεται καὶ γιατί, ἂν ἡ κατάργηση τῆς προστασίας πρόκειται νὰ ἀποφέρει σημαντικὰ ὀφέλη, τότε ἡ διατήρησή της θὰ ἦταν πολυδάπανη.[3]

ἡ συμφωνία συνδέσεως

Οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητας, ποὺ συστήθηκε τὸ 1957[4] ἀπὸ τὴ Δυτ. Γερμανία, Γαλλία, Ἰταλία, Ὁλλανδία, Βέλγιο καὶ Λουξεμβοῦργο μὲ τὴ Συνθήκη τῆς Ρώμης, εἶναι: ἡ ἐλεύθερη διακίνηση ἀγαθῶν, ὑπηρεσιῶν, ἐργασίας καὶ κεφαλαίου μεταξὺ τῶν χωρῶν-μελῶν καθὼς καὶ ἡ καθιέρωση ἑνιαίου δασμολογίου γιὰ τὶς συναλλαγὲς μὲ τρίτες χῶρες. Οἱ σημερινοὶ συνέταιροι ὅμως τῆς ΕΟΚ ἔχουν ἐκφράσει τὴ φιλοδοξία νὰ προχωρήσουν πρὸς μιὰ περισσότερο ὁλοκληρωμένη οἰκονομικὴ ἕνωση καί, σὲ ἀπώτερο χρόνο, πολιτικὴ ἕνωση. Μετουσιώνοντας σὲ πράξη τὶς ἐπαγγελίες αὐτές, ἡ ΕΟΚ ἔχει προχωρήσει στὴ δημιουργία κοινῆς πολιτικῆς γιὰ τὴ γεωργία, μεταφορές, προώθηση ἀνταγωνισμοῦ, συντονισμοῦ νομισματικῆς καὶ γενικότερης οἰκονομικῆς δραστηριότητας τῶν χωρῶν-μελῶν, καὶ ἔχει ἱδρύσει γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν της τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα Ἐπενδύσεων, τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινωνικὸ Ταμεῖο καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως γιὰ τὴ δημιουργία εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως ἀργούντων παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ τὴν ὑποβοήθηση ἰσόρροπης οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Κοινότητας. Σημαντικὸς ἐπίσης θεσμὸς εἶναι τὸ Ἀγροτικὸ Ταμεῖο (Ταμεῖο Ἀγροτικῆς Καθοδηγήσεως καὶ Ἐγ-

τῆς Δανίας καὶ Ἡνωμ. Βασίλειου καὶ τὴν ἔνταξή τους στὴν ΕΟΚ, οἱ λοιπὲς χῶρες τῆς ΕΖΕΣ καὶ ἡ Ἰσλανδία ὑπέγραψαν συμφωνία μὲ τὴν ΕΟΚ γιὰ ἐλεύθερες συναλλαγὲς σὲ βιομηχανικὰ προϊόντα.

1. Τὰ προσδοκώμενα ὀφέλη δυνατὸν νὰ μὴ πραγματοποιηθοῦν, τουλάχιστον ὡς πρὸς τὸν ἀναμενόμενο βαθμό.

2. S. G. Triantis, *op. cit.*, p. 83.

3. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, Penguin, third edition, 1975, pp. 48-70.

4. Ἡ Κοινότητα μεγάλωσε τὸ 1973 μὲ τὴν ἔνταξη Ἡνωμ. Βασίλειου, Δανίας καὶ Ἰρλανδίας.

γυήσεων), ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς ΕΟΚ.

Ἡ Ἑλλάδα συνδέθηκε μὲ τὴν ΕΟΚ μὲ τὴ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν[1] ἀπὸ τὴν 1-11-1962. Τὰ κύρια σημεῖα τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως ἦταν ἡ ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ἀγαθῶν γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς ὁποίας προβλεπόταν βαθμιαῖα, μέσα σὲ περίοδο 22 χρόνων, μείωση τῶν δασμῶν καὶ κατάργηση κάθε μορφῆς ποσοτικῶν περιορισμῶν στὶς εἰσαγωγὲς καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη (ὡς ὅτου κατὰ τὸ 1984 θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε πραγματοποιηθῆ πλήρης τελωνειακὴ ἕνωση μεταξὺ Ἑλλάδας καὶ ΕΟΚ), ἡ ἀποδοχὴ ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλλάδας τοῦ κοινοῦ δασμολογίου τῆς Κοινότητας γιὰ τὶς συναλλαγές της μὲ τρίτους καὶ ἡ ἐναρμόνιση τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν μέτρων γιὰ τὴ γεωργία μὲ τὴν ὑπὸ προετοιμασία Κοινὴ Ἀγροτικὴ Πολιτικὴ (ΚΑΠ) τῆς ΕΟΚ. Ἡ Συμφωνία, πέρα ἀπὸ τὶς διατάξεις ἀναφορικὰ μὲ τὴ διακίνηση ἐμπορευμάτων, πρόβλεπε ἐπίσης τὴν ἐλεύθερη διακίνηση ἐργατικοῦ προσωπικοῦ καὶ ὑπηρεσιῶν μεταξὺ Ἑλλάδας καὶ τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐπιτευχθῆ μέσα σὲ διάστημα μιᾶς δωδεκαετίας, ἐναρμόνιση τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς μεταφορῶν μὲ τὴν κοινοτική, ἀποδοχὴ τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν ἀνταγωνιστικῆς πολιτικῆς, διάφορες διατάξεις δημοσιονομικῆς πολιτικῆς,[2] διάφορες ἀπαγορευτικὲς διατάξεις σχετικὲς μὲ τὴ λήψη νέων μέτρων συναλλαγματικῆς μορφῆς (δηλ. περιορισμοῦ πληρωμῶν σὲ συνάλλαγμα πρὸς τὸ ἐξωτερικό), τὴ διευκόλυνση ἐπενδύσεων στὴν Ἑλλάδα ἰδιωτικῶν κεφαλαίων τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ καὶ τὴ χορήγηση στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα Ἐπενδύσεων πιστώσεων ὕψους 125 ἑκατ. δολλαρίων γιὰ τὴν ὑποβοήθηση τῆς οἰκονομικῆς της ἀναπτύξεως κατὰ τὰ πέντε πρῶτα χρόνια ἐφαρμογῆς τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως. Τέλος ἡ Συμφωνία πρόβλεπε πώς, ὅταν ἡ λειτουργία τῆς Συνδέσεως ἔδειχνε ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἦταν σὲ θέση νὰ ἀναλάβει ὅλες τὶς ὑποχρεώσεις ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴ Συνθήκη τῆς Ρώμης, ἡ ΕΟΚ θὰ μελετοῦσε τὴ δυνατότητα ἐντάξεως τῆς Ἑλλάδας στὴν Κοινότητα σὰν πλήρους μέλους.[3]

Ἡ ὑλοποίηση τῶν ὅρων τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν, στὰ 14 χρόνια ποὺ μεσολάβησαν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογή της μέχρι σήμερα, εἶχε τὴν ἀκόλουθη ἐξέλιξη: Ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἑλληνικὲς εἰσαγωγὲς ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς Κοινότητας, διακρίνουμε τρεῖς κατηγορίες ἀγαθῶν: α) βιομηχανικὰ προϊόντα γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν ἑλληνικὰ ὑποκατάστατα, β) βιομηχανικὰ προϊόντα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει ἑλληνικὴ παραγωγὴ καὶ γ) ἀγροτικὰ προϊόντα. Γιὰ τὴν πρώτη κατηγορία ἡ Συμφωνία πρόβλεπε τέτοιο ρυθμὸ μειώσεως τῆς δασμολογικῆς προστασίας, ὥστε πλήρης κατάργηση νὰ ἐπέλθει μετὰ τὴν παρέλευση δωδεκαετίας. Πράγματι «... ἡ κανονικὴ μεταβατικὴ περίοδος τῶν 12 χρόνων τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν ἔληξε στὶς 31-10-74. Ἀπὸ τὴν 1-11-1974 ἡ Ἑλλάδα ἔχει ἑπομένως παραχωρήσει δασμολογικὴ ἀπαλλαγὴ γιὰ περισσότερο ἀπὸ τὸ 60% τῶν εἰσαγωγῶν της ἀπὸ τὴν Κοινότητα».[4] Γιὰ τὰ βιομηχανικὰ εἴδη τῆς ΕΟΚ τῆς δεύτερης κατηγορίας ποὺ ἀνταγωνίζονται παρόμοια ἑλληνικά, ἡ μείωση τῶν δασμῶν ἀκολούθησε βραδύτερο ρυθμό, καὶ πλήρης κατάργηση προβλέπεται μετὰ τὴν παρέλευση 22 χρόνων. Ἀπὸ τὴν 1-5-1976 οἱ δασμοὶ στὰ προϊόντα τῆς κατηγορίας αὐτῆς μειώθηκαν κατὰ 44% ἀπὸ τὰ ἀρχικά τους ἐπίπεδα τοῦ 1962. Τέλος γιὰ τὰ ἀγροτικὰ προϊόντα τῆς τρίτης κατηγορίας ἡ Συμφωνία πρόβλεπε εἴτε ρύθμιση σύμφωνα μὲ τὴν ὑπὸ προετοιμασία Κοινὴ Ἀγροτικὴ Πολιτικὴ καὶ τὴν προϋπόθεση εὐθυγραμμίσεως τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς πρὸς αὐτήν, εἴτε ἄρση τῆς δασμολογικῆς προστασίας μετὰ τὴν παρέλευση 12 ἢ 22 χρόνων, ἀνάλογα μὲ τὸ εἶδος τῶν προϊόντων.[5]

Ἀντίθετα οἱ ἑλληνικὲς ἐξαγωγὲς βιομηχανικῶν προϊόντων στὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ εἶχαν τὴν ἴδια μεταχείριση μὲ αὐτὴ παρόμοιων προϊόντων τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητας, ἀφοῦ ἡ βαθμιαία μείωση τῶν δασμῶν τῶν συνεταίρων ἐφαρμόστηκε καὶ γι' αὐτὲς μὲ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τὴν 1-7-68 νὰ ἀπολαμβάνουν πλήρους ἐλευθερίας διακινήσεως. Ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἑλληνικὲς γεωργικὲς ἐξαγωγές, ὁρισμένα προϊόντα, ὅπως καπνός, σταφίδα, κρασιά, ἐλιές, κολοφώνιο καὶ τερεβινθέλαιο, ἀπολαμβάνουν εἰδικῆς μεταχειρίσεως μὲ τὴ μορφὴ τῆς ἐλεύθερης εἰσόδου μέχρις ἑνὸς ὁρισμένου ὁρίου, καὶ ἄλλα ρυθμίζονται μὲ διατάξεις τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς, ποὺ συνήθως τοποθετοῦν τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα σὲ δυσμενέστερη θέση σὲ σχέση μὲ τὰ ἀντίστοιχα τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ καὶ ἐλαφρῶς πλεονεκτικότερη σὲ σχέση μὲ ἐκεῖνα τρίτων χωρῶν (ἢ ἄλλων χωρῶν), ποὺ ἔχουν συνάψει εἰδικὲς συμφωνίες μὲ τὴν Κοινότητα. Ἡ τελευταία

1. Ἡ Συμφωνία ὑπογράφηκε στὶς 9-6-1961 καὶ περιεῖχε τέσσερα παραρτήματα καὶ εἴκοσι πρωτόκολλα ρυθμιστικὰ καὶ ἐπεξηγηματικὰ τῶν κυρίων ἄρθρων. Βλέπε: *Agreement of Association between Greece and the European Economic Community*, Industrial Development Corporation, Athens 1963. Γιὰ περιγραφὴ καὶ σχόλια ἐπὶ τῆς Συμφωνίας, βλέπε ἐπίσης *Fourth General Report on the Activities of the Community*, European Economic Community Commission, 1961.

2. Οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ καὶ ἡ Ἑλλάδα δικαιοῦνται νὰ ἀντικαθιστοῦν τοὺς εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς (ποὺ καταργοῦνται) μὲ ἐγχώριους φόρους, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ φόροι αὐτοὶ ἐφαρμόζονται ἐπίσης καὶ στὰ ἐγχώρια προϊόντα. Ἄρθρο 17 τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν.

3. Ἄρθρο 72 τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν.

4. General Secretariat of the Council of the European Communities, *Twenty-second Review of the Council's Work*, p. 91.

5. Εἴδη τῶν ὁποίων ἡ δασμολογικὴ προστασία ἔληξε περιλαμβάνουν λαχανικά, ὄσπρια, φροῦτα (νωπά, ξερά), ψάρια, καπνό κ.ἄ., ἐνῶ ἡ δεύτερη ὑποομάδα περιλαμβάνει ζῶα, γαλακτοκομικὰ προϊόντα, κρέας, λίπη, σιτηρά, ρύζι, ζάχαρη, καφέ, μοῦστο, κρασιὰ κ.ἄ.

ζήτησε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1962 τὴν ἐναρμόνιση τῆς πολιτικῆς της μὲ τὴν κοινοτικὴ γιὰ τὰ σιτηρά, πουλερικά, χοιρινὸ κρέας, φροῦτα καὶ λαχανικά, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια ἀντιμετώπισε ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, ὅταν καὶ ἡ Ἑλλάδα μὲ τὴ σειρά της ζήτησε τὴ συμβολὴ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς γιὰ τὴ χρηματοδότηση τῶν ἀγορῶν συγκεντρώσεως τῶν προαναφερθέντων προϊόντων—μιὰ καὶ οἱ ἑλληνικὲς τιμὲς ἦταν κατὰ κανόνα χαμηλότερες τῶν ἀντίστοιχων κοινοτικῶν—καὶ ἡ ΕΟΚ ἀρνήθηκε. Τὸ θέμα εἶχε παραπεμφθῆ στὸ Συμβούλιο Συνδέσεως, ὅπου καὶ παρέμεινε ἄλυτο μέχρις ὅτου ἡ κήρυξη τῆς δικτατορίας τερμάτισε μεταξὺ ἄλλων καὶ αὐτὲς τὶς διαπραγματεύσεις. Ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς διαφόρους θεσμοὺς τῆς Συμφωνίας Συνδέσεως, ποὺ λειτούργησε ἀπρόσκοπτα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑπταετίας, ἦταν τὸ χρονοδιάγραμμα γιὰ τὴ δημιουργία τελωνειακῆς ἑνώσεως, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σημειωθῆ σημαντικὴ πρόοδος, ὅπως εἴδαμε μὲ τὸ δασμολογικὸ ἀφοπλισμὸ τῶν 2/3 σχεδὸν τῶν ἑλληνικῶν εἰσαγωγῶν.

Ἀπὸ κάθε ἄλλη πλευρὰ ὅμως ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ δὲν ἀπέδωσε τὰ ἀναμενόμενα. Τουναντίον δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ εἰπωθῆ πὼς δημιούργησε ὑποχρεώσεις χωρὶς ἀντίστοιχα δικαιώματα, ἀφοῦ ἡ Ἑλλάδα ἔπρεπε νὰ λαμβάνει ὑπ' ὄψη, στὴ χάραξη τῆς πολιτικῆς της, τὴν παρόμοια κοινοτικὴ πολιτικὴ καὶ στὸ βαθμὸ ποὺ χρειαζόταν νὰ ὑφίσταται τὸ κόστος αὐτῆς τῆς εὐθυγραμμίσεως χωρὶς τὸ παραμικρὸ ἀντάλλαγμα, ἀφοῦ δὲν μποροῦσε νὰ προσφύγει στὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα γιὰ βοήθεια. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα, ἑπομένως, ἡ ἔνταξή μας στὴν ΕΟΚ πρέπει νὰ θεωρεῖται ἐπωφελής, ἀφοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἑλληνικὴ παρουσία στὰ διάφορα θεσμικὰ κοινοτικὰ ὄργανα καὶ ἐπιτρέπει τὴν ἄμεση προσφυγὴ στὰ κοινοτικὰ ταμεῖα. Ἡ δικτατορία ἦταν βέβαια ἕνας σημαντικὸς λόγος γιὰ τὴ διακοπὴ τῶν πιστώσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τράπεζας Ἐπενδύσεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ΕΟΚ εἶχε «παγώσει» ἕνα ἀδιάθετο ὑπόλοιπο ἀπὸ 56 ἑκατ. δολλάρια μετὰ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος τὸ 1967,[1] τὸ ὁποῖο τελικὰ χορηγήθηκε στὴ χώρα μας μετὰ τὴ μεταπολίτευση κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1974. Τὰ δάνεια τῶν 125 ἑκατ. δολλαρίων ἦταν συνεπῶς ἡ μόνη χειροπιαστὴ βοήθεια τῆς Κοινότητας πρὸς τὴν Ἑλλάδα μέχρι σήμερα. Τὸ σημεῖο στὸ ὁποῖο δὲν σημειώθηκε ἡ παραμικρὴ πρόοδος ἦταν ἡ ἐλεύθερη διακίνηση ἐργατικοῦ προσωπικοῦ ἀνάμεσα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ, ποὺ προβλέπόταν νὰ πραγματοποιηθῆ μέχρι τὶς 30-11-1974.[2] Μερικὲς ἑκατοντάδες χιλιάδες Ἕλληνες ἐργάζονται σὲ χῶρες τῆς ΕΟΚ (ἰδιαίτερα στὴ Δυτ. Γερμανία), καὶ ἡ ἔλλειψη ἐλευθερίας διακινήσεώς τους ἀποτελεῖ καθαρὴ ἀθέτηση συμβατικῶν ὑποχρεώσεων ἀπὸ πλευρᾶς τῆς Κοινότητας. Φυσικὰ τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως ἀποδείχτηκε γιὰ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ πιὸ καυτὸ ἀπ' αὐτὸ ποὺ περίμεναν, χάρη στὴν παντελῆ ἔλλειψη μεταναστευτικῆς πολιτικῆς καὶ στὴν ἐσφαλμένη ἀντίληψη πὼς οἱ Gastarbeiter (ἐπισκέπτες-ἐργάτες) θὰ ἐπέστρεφαν στὶς πατρίδες τους μετὰ τὴ λήξη καὶ τὴ μὴ ἀνανέωση τῶν συμβολαίων ἐργασίας. Τώρα ποὺ τὸ εὐρωπαϊκὸ οἰκονομικὸ θαῦμα, ποὺ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ μετανάστες βοήθησαν νὰ πραγματοποιηθῆ, τελείωσε, οἱ μετανάστες ἀποτελοῦν αἰφνίδια ἕνα σοβαρὸ κοινωνικὸ καὶ οἰκονομικὸ πρόβλημα γιὰ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ.

Τέλος, ὅσον ἀφορᾶ τὴ διευκόλυνση ἐπενδύσεων στὴν Ἑλλάδα ἰδιωτικῶν κεφαλαίων τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, παρατηροῦμε πὼς ἡ εἴσοδος αὐτῶν τῶν κεφαλαίων δὲν ὑπῆρξε διόλου θεαματικὴ καὶ πὼς θὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ περισσότερο στὴν προνομιακὴ μεταχείριση τῶν κεφαλαίων αὐτῶν ποὺ παρέχει τὸ ΝΔ 2687/1953 «Περὶ Ἐπενδύσεων καὶ Προστασίας Ξένου Κεφαλαίου», παρὰ στὴ Συμφωνία τῶν Ἀθηνῶν. Γιὰ τὸ ρόλο τῶν ξένων ἐπενδύσεων θὰ μιλήσουμε ἐκτενέστερα πιὸ κάτω.

ἐξωτερικὸ ἐμπόριο

Ἡ ἐξέταση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου εἶναι χρήσιμη ἀφετηρία γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν πλεονεκτημάτων ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν Κοινὴ Ἀγορά, καὶ συνεπῶς ἀρχίζουμε μ' αὐτή. Ἡ ἐπίδοση τῆς χώρας μας ὅσον ἀφορᾶ τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο ἐμφανίζεται στὸν πίνακα 1 καὶ στὰ σχήματα 1 καὶ 2. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ σύνδεσή μας μὲ τὴν ΕΟΚ καὶ ἡ βαθμιαία κατάργηση τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν, μαζὶ μὲ τὴν ταχεῖα αὔξηση τῶν εἰσοδημάτων καὶ τὴ δυνσμικὴ ἀνάπτυξη ὁρισμένων κλάδων τῆς οἰκονομίας, ἐπέφεραν μιὰ σημαντικὴ αὔξηση τῶν ἐμπορικῶν μας συναλλαγῶν ἰδιαίτερα μὲ τὶς χῶρες τῆς Κοινότητας. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς μεταβολῆς τῶν ἐξαγωγῶν μας (σὲ τρέχουσες τιμὲς) περιόδου 1951-62 ἦταν 9,2% καὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν μας περιόδου 1962-74, 20,36%, ὁ ἀντίστοιχος ρυθμὸς τῶν ἐξαγωγῶν μας πρὸς τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴν ἴδια περίοδο ἦταν ἀκόμη ταχύτερος μὲ 21,4%. Ἐπίσης ἀπὸ μέσο ἐτήσιο ρυθμὸ μεταβολῆς τῶν εἰσαγωγῶν μας 6,9% γιὰ τὴν περίοδο 1951-1962, τὸ σύνολο τῶν εἰσαγωγῶν περιόδου 1962-74 αὐξήθηκε μὲ μέσο ρυθμὸ 17,13%, ἐνῶ οἱ εἰσαγωγές μας ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ γιὰ τὴν ἴδια περίοδο εἶχαν μέση ἐτήσια αὔξηση 14,3%.[3]

1. Commission, *Second General Report of the Activities of the Communities*, Brussels-Luxembourg, Feb. 1968, p. 350.

2. Ἄρθρο 44 τῆς Συμφωνίας Ἀθηνῶν. Ἡ ἐλεύθερη διακίνηση ἐργατικοῦ προσωπικοῦ στὸ χῶρο τῆς Κοινότητας, ἰσχύει μόνο γιὰ τοὺς ἔχοντες ἐθνικότητα τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ.

3. Οἱ ρυθμοὶ 21,4% καὶ 14,3% γιὰ τὴν αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν καὶ εἰσαγωγῶν μας ἀπὸ τὴν ΕΟΚ ἔχουν ὑποεκτιμηθῆ ἐλαφρά, γιατὶ δὲν συμπεριλαμβάνονται οἱ ἐξαγωγὲς πρὸς καὶ εἰσαγωγὲς ἀπὸ Δανία καὶ Ἰρλανδία τῶν χρόνων 1962 καὶ 1963.

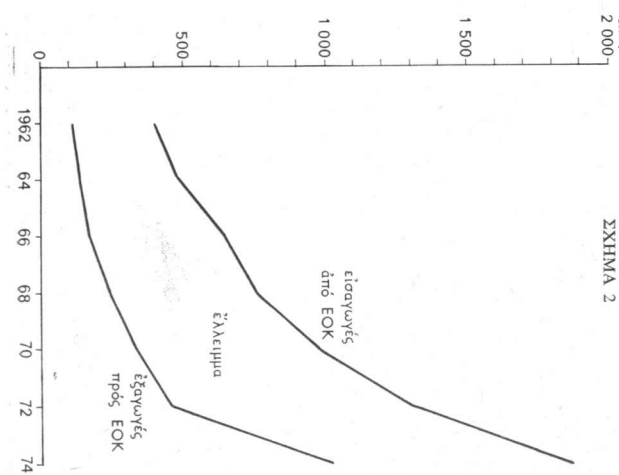
ΠΙΝΑΚΑΣ 1. *Συνολικὲς ἑλληνικὲς ἐξαγωγὲς καὶ εἰσαγωγὲς περιόδου 1951-1975, ἐμπόριο μὲ ΕΟΚ* καὶ ἐμπορικὰ ἐλλείμματα*

Ἑκατ. δολλάρια Τρέχουσες τιμὲς

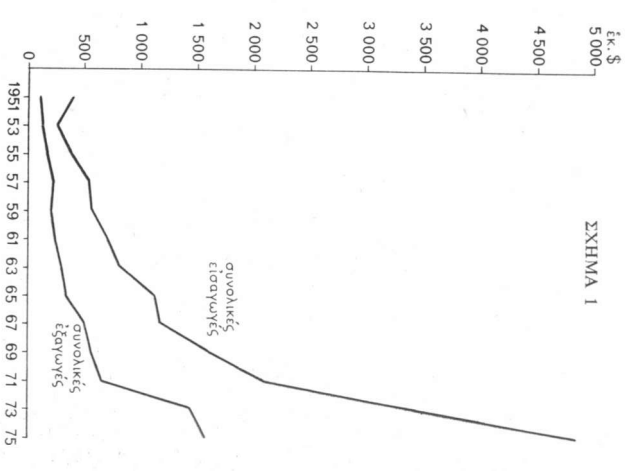
	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Ἐξαγωγὲς																									
1. Σύνολο (α)	102	120	113	152	183	190	220	232	204	203	223	250	290	309	327	406	495	468	554	643	662	870	1444	2030	2030
2. ΕΟΚ											86	113	117	140	150	170	226	244	277	336	350	458	794	1025	
% 2 πρὸς 1											39	45	40	45	46	42	46	52	50	52	53	53	55	50	
Εἰσαγωγὲς																									
1. Σύνολο (β)	399	346	239	330	382	464	524	565	567	702	714	701	803	885	1134	1223	1186	1393	1594	1958	2098	2348	3460	4385	4825
2. ΕΟΚ											348	388	404	479	585	638	652	753	826	976	1067	1290	1737	1865	
% 2 πρὸς 1											49	55	50	54	52	52	55	54	52	50	51	55	50	43	
Ἐμπορικὸ ἔλλειμμα																									
1. Σύνολο	297	226	126	178	199	274	304	333	363	499	491	451	514	576	807	817	691	925	1040	1315	1436	1478	2019	2355	2745
2. ΕΟΚ											262	275	287	339	435	468	426	509	549	640	717	832	943	840	
% 2 πρὸς 1											53	61	56	59	54	57	62	55	53	49	50	56	48	36	
% (α) πρὸς (β)	26	35	47	46	48	41	42	41	36	29	31	36	36	35	29	33	42	34	35	33	32	37	42	46	43

*Μεταξὺ 1961-63 ἡ ΕΟΚ τῶν ἕξι σὺν τὸ Ἡνωμ. Βασίλειο, 1964-1974 ἡ ΕΟΚ τῶν ἐννέα.

Πηγή: IMF: International Financial Statistics, Vol. XXIX, Nos 5 and 8, May and August 1976.
OECD: Greece, Economic Surveys, 1972 and 1975.

ΣΧΗΜΑ 2

ΣΧΗΜΑ 1

Ὁ βραδύτερος ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν εἰσαγωγῶν μας ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ, σὲ σχέση μὲ τὶς συνολικὲς εἰσαγωγές, ὀφείλεται βασικὰ στὴ συμβολὴ τῶν πετρελαιοειδῶν κατὰ τὴ διετία 1973-74. Ἂν ἑπομένως ἐξαιρέσουμε τὰ δύο αὐτὰ χρόνια, τότε, γιὰ τὴν περίοδο 1962-72, τόσο οἱ συνολικὲς εἰσαγωγές μας ὅσο καὶ ἐκεῖνες ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ εἶχαν περίπου τὴν ἴδια μέση ἐτήσια αὔξηση μὲ 13,14% καὶ 12,96% ἀντιστοίχως. Οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ ἀπορρόφησαν κατὰ μέσο ὅρο 48,7% τῶν ἑλληνικῶν ἐξαγωγῶν στὴν περίοδο 1962-74 (52,6% γιὰ τὴν περίοδο 1970-74) καὶ ἀντιπροσωπεύονται μὲ 51,5% στὶς εἰσαγωγές μας (μέσος ὅρος περιόδου 1962-74). Αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη καὶ ἰδιαίτερα ἡ πιὸ ταχύρρυθμη αὔξηση τῶν ἐξαγωγῶν σὲ σχέση μὲ τὶς εἰσαγωγές, καθὼς καὶ ἡ συμβολὴ τῶν προϊόντων τῆς δευτερογενοῦς παραγωγῆς στὶς ἐξαγωγές, ποὺ αὐξήθηκε ἀπὸ 11,1% τὸ 1962 σὲ 50,1% κατὰ τὸ 1974, ἀποτελοῦν βέβαια ἐνθαρρυντικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ εἶναι πολὺ νωρὶς ἀκόμη γιὰ νὰ λύσουν τὸ χρόνιο πρόβλημα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν.

Τὸ πρῶτο πρόβλημα εἶναι πὼς τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου αὐξάνεται ἀνησυχητικὰ τόσο στὸ σύνολό του ὅσο καὶ στὶς συναλλαγές μας μὲ τὴν ΕΟΚ, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ τὰ σχήματα 1 καὶ 2. Ἐνῶ ὁ μέσος ἐτήσιος ρυθμὸς διογκώσεως τοῦ συνολικοῦ ἐμπορικοῦ ἐλλείμματος στὴν περίοδο 1951-62 ἦταν 7,26%, κατὰ τὴν περίοδο 1962-75 ὑπερδιπλασιάστηκε φθάνοντας τὸ 15,89%, καὶ ὁ ἀντίστοιχος ρυθμὸς γιὰ τὶς συναλλαγές μας μὲ τὴν ΕΟΚ γιὰ τὴν περίοδο 1962-1974 ἦταν 10,35%. Φυσικὰ ἡ δεύτερη περίοδος χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔντονη ἀναπτυξιακὴ οἰκονομικὴ πολιτικὴ μὲ ἐπακόλουθο τὴν αὔξηση τῶν εἰσαγωγῶν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ γιὰ ἐπενδύσεις παγίου κεφαλαίου—τὰ ὀφέλη τῶν ὁποίων ἔχουν κατ' ἀνάγκη μακροχρόνιο χαρακτήρα, ἔντονες πληθωριστικὲς τάσεις καὶ αὔξηση τῶν εἰσαγωγῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Βέβαια τὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο ἦταν πάντα ἐλλειμματικό, καὶ τὸ γεγονὸς δὲν θὰ εἶχε ἰδιαίτερη σημασία, τουλάχιστο κάτω ἀπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες,[1] μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ ἄδηλοι πόροι θὰ ἦταν ἐπαρκεῖς νὰ τὸ καλύψουν καὶ νὰ ἀφήσουν τὸ ἰσοζύγιο τρεχουσῶν συναλλαγῶν εἴτε ἰσοσκελισμένο εἴτε πλεονασματικό. Ὅταν ὅμως τὸ τελευταῖο εἶναι ἐλλειμματικὸ γιὰ σειρὰ χρόνων, ὅπως τὸ ἑλληνικό, καὶ ἐπὶ πλέον τὸ ἔλλειμμα διογκώνεται ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο, τότε ἡ κατάσταση διαφέρει ἀφοῦ ἡ χώρα θὰ πρέπει νὰ βασίζεται σὲ ὁλοένα μεγαλύτερο βαθμὸ σὲ ἐξωτερικὲς πηγὲς γιὰ τὴ μεταβίβαση κεφαλαίων πρὸς ἰσοσκέλιση τοῦ ἐλλείμματος, πράγμα ποὺ δὲν εἶναι πάντοτε εὔκολο, γιατί: α) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται τόσο ἡ ἐγχώρια ὅσο καὶ ἡ παγκόσμια οἰκονομία, ἢ τουλάχιστο οἱ οἰκονομίες τῶν χωρῶν ποὺ ζητεῖται ἡ βοήθεια, β) ὑπάρχει κάποιο τίμημα, ποὺ ἀνάλογα μὲ τὶς ὑφιστάμενες πιέσεις δυνατὸ νὰ εἶναι ὑπέρογκο καὶ ἴσως ἀπαράδεκτο καὶ γ) δημιουργοῦνται ὁλοένα καὶ μεγαλύτερες ἐξαρτήσεις ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ μὲ ἀπρόβλεπτες γιὰ τὸ μέλλον συνέπειες ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἄσκηση αὐτόνομης οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Συνεπῶς ἡ ὕπαρξη ἐλλειμμάτων στὸ λογαριασμὸ τρεχουσῶν συναλλαγῶν καθιστᾶ τὴν κατεύθυνση καὶ τὴ διαχείριση τῆς οἰκονομίας ἐξαιρετικὰ ἐπισφαλῆ, δημιουργεῖ προβλήματα στὸ θέμα τῆς ἰσοτιμίας τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος μὲ ἐπιπρόσθετη ἀβεβαιότητα στὶς ἐξωτερικὲς συναλλαγὲς καί, τὸ σημαντικότερο, ἀποτελεῖ φραγμὸ στὴν ἐπαυξητικὴ οἰκονομικὴ πολιτική.

Τὸ δεύτερο πρόβλημα εἶναι πὼς οἱ ἀνταλλακτικοὶ ὅροι ἐμπορίου (barter terms of trade) τῆς Ἑλλάδας γιὰ τὴν περίοδο 1951-75 κινήθηκαν κατὰ τέτοιο τρόπο, ποὺ δὲν προοιωνίζει ἰδιαίτερα ἐνθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴ μελλοντικὴ πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου. Τὶς ἐνδείξεις αὐτὲς παρέχει ὁ πίνακας 2, ποὺ παρουσιάζει τοὺς ἀνταλλακτικοὺς ὅρους ἐμπορίου, ποὺ εἶναι χρήσιμοι γιὰ τὴν ἀνάλυση τῶν μέσων διεθνῶν τιμῶν, ποὺ ἀντιμετώπισε

ΠΙΝΑΚΑΣ 2.

	Δείκτες τιμῶν		'Ανταλλακτικοὶ
	'Εξαγωγὲς (1)	Εἰσαγωγὲς (2)	ὅροι ἐμπορίου 1 : 2
1951	50,4	54,1	93
1952	47,5	55,2	86
1953	70,8	83,1	85
1954	85,7	98,0	87
1955	94,0	98,5	95
1956	101,4	103,1	98
1957	98,8	105,3	94
1958	96,7	96,4	100
1959	88,3	95,7	92
1960	86,5	93,1	93
1961	86,9	91,5	95
1962	88,7	90,7	98
1963	101,5	90,5	112
1964	100,4	93,5	107
1965	98,2	94,7	104
1966	100,8	96,1	105
1967	98,9	95,2	104
1968	96,7	95,8	101
1969	97,5	95,9	102
1970	100,0	100,0	100
1971	99,6	103,5	96
1972	104,1	112,6	92
1973	131,7	134,2	98
1974	177,2	197,6	90
1975	192,0	232,2	83

Πηγή: IMF: International Financial Statistics, Vol. XXIX, Nos 5 and 8, May and August 1976.

1. Σὲ περίπτωση, λ.χ., πολέμου ἢ ἄλλης καταστάσεως ἀνάγκης, μιὰ χώρα δυνατὸ νὰ ἐπιδιώκει πολιτικὴ αὐτάρκειας σὲ πολλὰ ἀγαθὰ γιὰ νὰ περιορίζει τὶς ἐξαρτήσεις της ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, ἔστω κι ἂν αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁρισμένα ἀγαθὰ παράγονται μὲ ψηλότερο κόστος ἀπὸ ὅ,τι προσφέρονται στὶς διεθνεῖς ἀγορές, ποὺ δυνατὸ νὰ εἶναι ἐπισφαλεῖς ἢ μπλοκαρισμένες.

ἡ Ἑλλάδα. Σύμφωνα μ' αὐτοὺς καὶ μὲ μικρὲς ἐξαιρέσεις, ἡ ὑποπερίοδος 1951-63 χαρακτηρίζεται ἀπὸ καλυτέρευση στοὺς ὅρους ἐμπορίου, ἐνῶ ἡ ὑποπερίοδος 1963-73 διακρίνεται γιὰ χειροτέρευση.

Πρέπει πάντως νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁρισμένες μεταβολὲς στοὺς ὅρους ἐμπορίου πιθανὸ νὰ ὀφείλονται περισσότερο σὲ τυχαῖα περιστατικὰ παρὰ σὲ συστηματικὴ σχέση. Τὰ χρόνια ποὺ παρουσιάζουν σημαντικὲς ἀνωμαλίες εἶναι 1963, 1974 καὶ 1975. Γιὰ τὰ δύο τελευταῖα γνωρίζουμε πὼς ὁ τετραπλασιασμὸς τῶν τιμῶν τοῦ ἀργοῦ πετρελαίου συνέβαλε κατὰ πολὺ στὴ σημαντικὴ χειροτέρευση. Ἡ τιμὴ ἐπίσης γιὰ τὸ 1963 εἶναι σημαντικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τὶς λοιπὲς καὶ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ὅλης σειρᾶς. Ἂν λοιπὸν ἐξαιρέσουμε τὰ χρόνια αὐτά, τότε ἡ εἰκόνα στοὺς ὅρους ἐμπορίου μεταξὺ τῶν δύο ὑποπεριόδων δὲν εἶναι τόσο σημαντικὰ διαφορετικὴ ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται. Ἡ σχετικὴ καλυτέρευση στὴν πρώτη ὑποπερίοδο πιθανὸ νὰ ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι οἱ διεθνεῖς τιμὲς πολλῶν προϊόντων πρωτογενοῦς παραγωγῆς (primary commodities) εἶχαν παραμείνει σὲ χαμηλὰ ἐπίπεδα κατὰ τὴν περίοδο 1952-62. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῆ ὅτι οἱ σημαντικὲς διαρθρωτικὲς μεταβολὲς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου κατὰ τὴν τελευταία εἰκοσιπενταετία περιπλέκουν κατὰ πολὺ τὴν ἐξέταση τῶν ἀνταλλακτικῶν ὅρων ἐμπορίου. Ἀλλὰ καὶ μὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐπιφυλάξεις ἡ εἰκόνα ποὺ σχηματίζεται δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἐνθαρρυντική.

Φυσικὰ χειροτέρευση τῶν ἀνταλλακτικῶν ὅρων ἐμπορίου δὲν συνοδεύεται ἀναγκαστικὰ οὔτε ἀπὸ φθίνουσες ἐξαγωγικὲς εἰσπράξεις, ἂν ὁ ὄγκος τῶν ἐξαγωγῶν αὐξάνει ἐπαρκῶς, οὔτε ἀπὸ φθίνοντα εἰσοδήματα στὸν ἐξαγωγικὸ τομέα, ἂν ὑπάρχει ἐπαρκὴς αὔξηση τῆς παραγωγικότητας αὐτοῦ τοῦ τομέα. Ἡ χειροτέρευση ὅμως τῶν ἀνταλλακτικῶν ὅρων ἐμπορίου μιᾶς χώρας ἀφήνει τὴ χώρα αὐτὴ μὲ χαμηλότερες συναλλαγματικὲς προσόδους καὶ χαμηλότερο ἐθνικὸ εἰσόδημα σὲ σύγκριση μὲ μιὰ κατάσταση στὴν ὁποία τέτοια χειροτέρευση δὲν ἔχει συμβῆ.

Ἡ ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας μέχρι σήμερα στὸν ἐξαγωγικὸ τομέα καταφαίνεται ἀπὸ τὴν τελευταία σειρὰ τοῦ πίνακα 1 ποὺ δίνει τὴν ἀξία τῶν ἐξαγωγῶν σὰν ποσοστὸ τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν. Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι φανερὸ πὼς μόνο στὰ τρία τελευταῖα χρόνια 1973-1975 οἱ ἐξαγωγές μας κατόρθωσαν νὰ χρηματοδοτήσουν γύρω στὸ 44% τῶν εἰσαγωγῶν καὶ νὰ φθάσουν ἔτσι τὴν ἐπίδοση τῆς περιόδου 1953-58. Ἡ πλήρης κατάργηση τῶν διαφόρων ποσοτικῶν περιορισμῶν καὶ τῆς δασμολογικῆς προστασίας προβλέπεται νὰ ἀφήσει τοὺς ἀνταλλακτικοὺς ὅρους ἐμπορίου ἀνεπηρέαστους (θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ἂν οἱ ἑλληνικὲς εἰσαγωγὲς κι ἐξαγωγὲς ἐπηρεάσουν διεθνεῖς τιμές, κι αὐτὸ πρέπει μᾶλλον νὰ ἀποκλείεται μιὰ καὶ ὁ ὄγκος τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου εἶναι ἐλάχιστος σὲ σχέση μὲ τὴν παγκόσμια προσφορά), θὰ ἐπηρεάσει ὅμως δυσμενῶς τὸ ἐμπορικὸ ἔλλειμμα.

Ἔχοντας ἐπισκοπήσει μὲ συντομία τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου γιὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσι πέντε χρόνια στρεφόμαστε τώρα στὴν ἀνάλυση τῶν πιθανῶν πλεονεκτημάτων ποὺ ἐλπίζεται πὼς θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν πλήρη ἔνταξή μας στὴν κοινὴ ἀγορά.

τὰ ὀφέλη τῆς ἐντάξεως—ἡ βιομηχανία

Ὁ σταδιακὸς καὶ μακροχρόνιος δασμολογικὸς ἀφοπλισμὸς ποὺ πρόβλεπε ἡ Συμφωνία Ἀθηνῶν ὀφειλόταν βασικὰ στὸν ὑπανάπτυκτο χαρακτήρα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας σὲ σχέση μὲ τὶς προηγμένες οἰκονομίες τῆς ΕΟΚ. Ὁ ἴδιος λόγος ἀποτέλεσε καὶ τὴ βάση τῆς ἐπιχειρηματολογίας τῶν ἐπικριτῶν πρῶτα τῆς συμφωνίας συνδέσεως καὶ πρόσφατα τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας σὰν πλήρους μέλους τῆς Κοινότητας.[1] Σὲ γενικὲς γραμμὲς εἶναι παραδεκτὸ πὼς συνένωση μιᾶς ὑπανάπτυκτης ἢ ἔστω ἀναπτυσσόμενης οἰκονομίας μὲ προηγμένα βιομηχανικὰ ἔθνη γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς κοινῆς ἀγορᾶς, ἐνῶ προσφέρει σημαντικὰ πλεονεκτήματα στὰ τελευταῖα, εἶναι ἐπιζήμια στὶς πρῶτες. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο στηρίζεται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οἰκονομικὴ δραστηριότητα (καὶ ἐννοοῦμε ἐδῶ τὴν ὕπαρξη βιομηχανικῶν πόλων) τείνει νὰ συγκεντρώνεται σὲ περιοχὲς ποὺ εἶναι προικισμένες μὲ κατάλληλους καὶ ἄφθονους παραγωγικοὺς συντελεστὲς καὶ πολυάνθρωπες ἀγορές. Ἐνῶ ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ μὲ τὴν κατάργηση τῶν δασμῶν καὶ τὴν ἐπαύξηση τῆς ἀγορᾶς προσφέρει στὶς συμμετέχουσες χῶρες τὴ δυνατότητα αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ὀφέλους, λόγω τῆς καλύτερης ἀξιοποιήσεως τῶν οἰκονομιῶν μεγάλης κλίμακας, μόνο ἐκεῖνες οἱ χῶρες ποὺ ἔχουν τοὺς κατάλληλους παραγωγικοὺς συντελεστὲς εἶναι σὲ θέση νὰ ὠφεληθοῦν.

Τέτοιοι παραγωγικοὶ συντελεστὲς εἶναι τὸ εἰδικευμένο ἐργατικὸ προσωπικό, τὸ κεφάλαιο, σύγχρονη τεχνολογία καὶ μέθοδοι ὀργανώσεως, δραστήρια διοίκηση ἕτοιμη ν' ἀναλάβει ἐπιχειρηματικοὺς κινδύνους κ.ἄ. Ὅταν οἱ συντελεστὲς αὐτοὶ συμπληρώνονται μάλιστα καὶ μὲ σχετικὰ ἄφθονες πρῶτες ὕλες καὶ ἐξωτερικὲς οἰκονομίες, ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν ὕπαρξη μιᾶς ὀργανωμένης καὶ προοδευτικῆς δημόσιας διοίκησης, ὑπηρεσιῶν διαφημίσεως καὶ ἀναλύσεως ἀγορῶν (marketing)—ἰδιαίτερα τῶν ξένων ἀγορῶν—ὀργανωμένου δικτύου ἐπικοινωνιῶν, μεταφορῶν, ἀποθηκεύσεως, σχολῶν ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως κ.ἄ., τότε ἡ παραγωγικότητά

1. Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο θέμα τοῦ βιβλίου τοῦ Καθηγητῆ Σ. Τριάντη, ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, καὶ τὸ ἴδιο ἐπιχείρημα χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρο τοῦ ΠΑΣΟΚ Καθηγητὴ Α. Παπανδρέου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. *Εἰσοδηματικὲς ἐλαστικότητες ζητήσεως*

Προϊόντα	Βέλγιο Λουξεμβούργο	Γαλλία	Δυτ. Γερμανία	Δανία	Ἡν. Βασίλειο	Ἰρλανδία	Ἰταλία	Ὁλλανδία	Λοιπὴ Δυτικὴ Εὐρώπη	ΕΣΣΔ καὶ Ἀνατολικὴ Εὐρώπη	Ἑλλάδα
Λαχανικὰ	0,40	0,30	0,20	0,50	0,30	0,30	0,30	0,30	0,51	0,40	0,20
Φροῦτα	0,48	0,50	0,54	0,68	0,51	0,94	0,64	0,54	0,74	0,72	0,31
Ἐσπεριδοειδῆ	0,50	0,50	0,80	0,71	0,63	0,83	0,70	0,61	0,69	0,92	0,32
Πορτοκάλια - Μανταρίνια	0,50	0,50	0,80	0,70	0,60	0,80	0,70	0,60	0,74	0,93	0,40
Λεμόνια	0,50	0,50	0,80	0,50	0,50	0,70	0,70	0,80	0,39	0,89	0,10
Τυρὶ	0,60	0,30	0,50	0,30	0,20	0,50	0,50	0,20	0,35	0,56	0,30
Κρασιὰ	1,30	0,10	1,20	1,70	1,80	2,00	0,10	1,70	0,48	0,90	0,50

Πηγή: Agricultural Commodity Projections 1970-1980, FAO 1971, Rome.

τους τείνει νὰ αὐξάνεται καὶ μαζὶ καὶ τὸ ὄφελος.[1] Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ βασικὸς λόγος γιὰ τὴν παρατηρούμενη ἀσυμμετρία στὸ βαθμὸ ἐξελίξεως τῶν οἰκονομιῶν τῶν διαφόρων χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ στὰ χρόνια ποὺ διέρρευσαν ἀπὸ τὴ σύστασή της μέχρι σήμερα. Οἱ παραγωγικοὶ αὐτοὶ συντελεστὲς βρίσκονται ἀτυχῶς σὲ περιορισμένη προσφορὰ στὴν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἑπομένως σὲ θέση νὰ ἐπωφεληθῆ σημαντικὰ ἀπὸ τὴ διάνοιξη μιᾶς πολυάνθρωπης ἀγορᾶς 258 ἑκατ., καὶ θὰ πρέπει νὰ περιοριστῆ στὰ λίγα ἐκεῖνα προϊόντα στὰ ὁποῖα συγκριτικὰ πλεονεκτεῖ. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ τὰ προϊόντα εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ εἶναι ἀγροτικὰ παρὰ βιομηχανικά, μὲ μιὰ σημαντικὴ ἐπίσης συμμετοχὴ πρώτων ὑλῶν τῶν ὁποίων ἡ ζήτηση εἶναι σχετικὰ ἀνελαστική. Τουλάχιστο γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπὸ ἀγροτικὰ προϊόντα ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρουν ἄμεσα, μελέτες τοῦ FAO καὶ τοῦ ΟΟΣΑ ἔχουν δείξει πὼς τόσο ἡ εἰσοδηματικὴ ὅσο καὶ ἡ σύνθετη ἐλαστικότητά τους ζητήσεως[2] εἶναι χαμηλὴ (μικρότερη τῆς μονάδας) στὶς διάφορες χῶρες τῆς Κοινότητας, ὅπως καταφαίνεται καὶ στὸν πίνακα 3. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι οἱ προοπτικὲς αὐξήσεως τῶν πωλήσεων τῶν προϊόντων αὐτῶν, εἴτε λόγω μειώσεως τῆς τιμῆς τους—ὅταν οἱ τελευταῖοι δασμολογικοὶ φραγμοὶ ἀποσυρθοῦν—εἴτε λόγω αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων στὶς χῶρες αὐτές, νὰ εἶναι περιορισμένες. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ὑπάρχει τάση γιὰ δραστικὲς περικοπὲς στὴν παραγωγὴ πολλῶν γεωργικῶν προϊόντων γιὰ νὰ ἀποφεύγονται ὑπερπροσφορὲς καὶ κατ' ἐπέκταση διογκωμένες ἀπαιτήσεις τῶν ἀγροτῶν τῆς ΕΟΚ ἀπὸ τὸ Κοινὸ Ἀγροτικὸ Ταμεῖο. Αὐτὸ ὅμως προσκρούει στὴ γενικότερη ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῆς Κοινότητας, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω. Γιὰ ὁρισμένα προϊόντα μας, μὲ σχετικὰ ψηλὲς εἰσοδηματικὲς ἐλαστικότητες, ὑπάρχει βέβαια ἡ ἐλπίδα περαιτέρω διεισδύσεως σὲ ἀγορὲς τόσο τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητας ὅσο καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ εὐκαιρίες ὑπάρχουν, δὲν σημαίνει ὅτι μποροῦν καὶ νὰ ἀξιοποιηθοῦν. Θὰ ἐπιστρέψουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ πιὸ κάτω. Ὅσον ἀφορᾶ τὰ βιομηχανικά μας εἴδη, οἱ κλάδοι ποὺ εἶχαν τὴ μεγαλύτερη συμμετοχὴ στὶς ἐξαγωγὲς τοῦ 1975 καὶ ἔχουν σοβαρὲς ἐλπίδες διεισδύσεως σὲ ξένες ἀγορές, περιλάμβαναν προϊόντα πετρελαίου, νήματα καὶ ὑφαντικά, ρουχισμὸ καὶ ὑπόδηση, τσιμέντα, χημικὰ καὶ πρῶτες ὕλες, ὅπως ἀνθρακικὸ μαγνήσιο, ἀκατέργαστο ἀργίλιο καὶ σιδηρονικέλιο. Ἀπὸ τοὺς νέους σχετικὰ κλάδους στὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία μόνο τὰ προϊόντα πετρελαίου (μὲ 8.065 ἑκατ. δραχ.) καὶ ἡ χημεία (μὲ 3.015 ἑκατ. δραχ.) εἶχαν σημαντικὴ παρουσία στὶς ἐξαγωγές.

Τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὴ βελτίωση τῆς ἀποτελεσματικότητας τῆς οἰκονομίας μας μὲ τὴ δραστηριοποίηση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν ἔνταξή μας στὴν Κοινὴ Ἀγορά, εἶναι δύσκολο νὰ προβλεφθοῦν μὲ ἀκρίβεια. Ἐνῶ ἀναντίρρητα ὀφέλη εἶναι δυνατὸ νὰ προκύψουν, ἡ μέθοδος εἶναι πιθανὸ νὰ ἀποβῆ δίκοπο μαχαίρι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία. Εἶναι γεγονὸς πὼς λόγω τοῦ μικροῦ σχετικὰ μεγέθους τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων γίνεται σπατάλη παραγωγικῶν πόρων, ποὺ κάνει τὶς ἐπιχειρηματικὲς μονάδες ἐσωτερικὰ ἀναποτελεσματικές. Συνεπῶς ἐπέκταση τῶν μονάδων ὡς ὅτου φθάσουν τὸ ἄριστο μέ-

1. S. G. Triantis, *op. cit.*, p. 74.

2. Ἡ σύνθετη ἐλαστικότητα (composite elasticity) ζητήσεως ἀντικατοπτρίζει τὸ βαθμὸ ἀνταποκριτικότητας τῆς ζητούμενης ποσότητας σὲ μεταβολὲς ὅλων τῶν παραγόντων χωρὶς διάκριση, ὅπως λ.χ. τιμῆς, εἰσοδήματος, προτιμήσεων κ.ἄ. Ἡ ἔννοια εἶναι χρήσιμη, ὅταν ἡ ὑπόθεση ceteris paribus, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῶν ἄλλων ἐλαστικοτήτων, δὲν ἰσχύει. Βλέπε OECD, *Agricultural Projections for 1975 and 1985*, Paris 1968, p. 71.

γεθός τους, ποὺ ὁρίζεται σὰν τὸ μέγεθος ἐκεῖνο ποὺ ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τῶν τεχνικῶν οἰκονομιῶν κλίμακας, συνεπάγεται βελτίωση τῆς κατανομῆς τῶν παραγωγικῶν πόρων καὶ κατ'ἐπέκταση μείωση τοῦ κόστους. Οἱ ἐπιπτώσεις ὅμως τῆς βελτιώσεως αὐτῆς στὸ κόστος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβάλλονται. Μολονότι δὲν ὑπάρχουν σχετικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία καὶ παραλληλισμὸς μὲ ξένες οἰκονομίες δὲν εἶναι εὔκολος, ὡστόσο, μὲ ὁρισμένες ἐπιφυλάξεις, μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς οἱ διαφορὲς κόστους ἀπὸ τὴ λειτουργία μιᾶς μικρῆς καὶ ἐσωτερικὰ ἀναποτελεσματικῆς μονάδας καὶ μιᾶς ποὺ ἔχει φθάσει τὸ ἄριστο μέγεθός της δυνατὸ νὰ μὴν εἶναι πολὺ σημαντικές. Ὑπάρχουν διάφοροι ἄλλοι λόγοι ποὺ κάνουν τὴ λειτουργία τῶν μικρῶν μονάδων οἰκονομικότερη. Τοῦτο παρατηρεῖται ἰδιαίτερα σὲ κλάδους ποὺ χαρακτηρίζονται ἀπὸ σημαντικὸ βαθμὸ διαφορισμοῦ προϊόντος, στοὺς ὁποίους προσπάθειες ἐπεκτάσεως πιθανὸ νὰ εἶναι περισσότερο ἀποδοτικές, ἂν ἡ ἐπέκταση παίρνει κάθετη μορφή.

Μιὰ ἄλλη, κι ἴσως σημαντικότερη, κατηγορία πλεονεκτημάτων ποὺ εἶναι δυνατὸ νὰ προκύψουν ἀναφέρεται στὴ σχέση μεγέθους καὶ τεχνολογικῆς προόδου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Schumpeter. Ἡ διαδικασία τῆς δημιουργικῆς καταστροφῆς τοῦ καπιταλισμοῦ (process of creative destruction) προϋποθέτει μιὰ διαφορετικὴ μορφὴ ἀνταγωνισμοῦ «... ἀλλά ... δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ ἀνταγωνισμοῦ (τιμῆς) ποὺ ἔχει σημασία, ἀλλὰ ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀπὸ τὸ νέο προϊόν, τὴ νέα τεχνολογία, τὴ νέα πηγὴ προσφορᾶς, τὸ νέο τύπο ὀργανώσεως, ἀνταγωνισμὸς ποὺ κατέχει ἕνα ἀποφασιστικὸ πλεονέκτημα κόστους ἢ ποιότητας καὶ ποὺ χτυπᾶ ὄχι τὰ περιθώρια τοῦ κέρδους καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ὑφισταμένων ἐπιχειρήσεων ἀλλὰ τὶς ρίζες καὶ τὶς ἴδιες τὶς ὑπάρξεις τους».[1] Γιὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ὅμως αὐτὴ ἡ πρόοδος, οἱ ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ προστατευθοῦν ἀποκτώντας κάποια μονοπωλιακὴ δύναμη. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Schumpeter θέτει τὸ δίλημμα: ὅτι ἡ προοδευτικότητα δυνατὸ νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τῆς ἀποτελεσματικότητας, ποὺ μιλήσαμε πιὸ πάνω, δηλ. οἱ ἀνταγωνιστικὲς ἀγορὲς ποὺ προϋποθέτει ἡ ἀποτελεσματικότητα δυνατὸ νὰ παρεμποδίζουν τὴν τεχνολογικὴ πρόοδο.[2] Ἐπειδή, συνεπῶς, οἱ ἑλληνικὲς ἐπιχειρήσεις δὲν ἔχουν φθάσει τὸ ἄριστο μέγεθος καὶ τὸ βαθμὸ μονοπωλιακῆς δυνάμεως ποὺ χρειάζεται γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴ δραστηριότητα εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ ὑφιστάμενο. Βλέπε: R. Caves, *American Industry: Structure, Conduct, Performance*, Third Edition, Prentice-Hall, 1972.

παρουσία τόσο στὴν ἐγχώρια ὅσο καὶ στὶς ξένες ἀγορές, ἐπιβάλλεται νὰ ἐπεκταθοῦν. Ἐλπίζεται λοιπὸν πὼς ἡ ἄρση τῶν δασμῶν καὶ ἄλλων περιορισμῶν, ποὺ συνεπάγεται ἡ ἔνταξή μας στὴν ΕΟΚ, ἀναμένεται νὰ ἐπενεργήσει σὰν καταλύτης γιὰ τὴ δραστηριοποίηση πρὸς δημιουργία μεγαλύτερων καὶ ἰσχυρότερων βιομηχανικῶν μονάδων, ποὺ θὰ εἶναι σὲ θέση ὄχι μόνο νὰ ἐπιβιώσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὶς ξένες ἐπιχειρήσεις σὰν ἴσες πρὸς ἴσες. Μὲ ἐλάχιστες ἐξαιρέσεις, ἑλληνικὲς ἐπιχειρήσεις δὲν ἔχουν ἐργαστήρια γιὰ ἔρευνα καὶ ἀνάπτυξη νέων προϊόντων καὶ μεθόδων παραγωγῆς (research and development establishments) καὶ βασίζονται γιὰ τὴν παραγωγική τους διαδικασία εἴτε σὲ παραδοσιακὲς μεθόδους, ποὺ δυνατὸ νὰ εἶναι ἀντιπαραγωγικές, εἴτε σὲ σύγχρονη ξένη τεχνολογία, ποὺ εἶναι ἐπίσης δαπανηρή. Ἀναμφισβήτητα ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους γιὰ τὴν κατάσταση αὐτὴ εἶναι τὸ μικρὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει τὴ σχετικὴ δαπάνη. Ἂν συνεπῶς ἡ δημιουργία μεγαλυτέρων μονάδων ὁδηγήσει ἐπίσης καὶ στὴν ἐγκατάσταση σχετικῶν ἐργαστηρίων καὶ ἀνάπτυξη «ἐγχώριας» τεχνολογίας, εἶναι ἀπόλυτα δυνατὸ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἀναφέραμε στὴν ἀρχὴ νὰ εἶναι σημαντικά. Φυσικὰ ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ἀναγκαία οὔτε ἱκανὴ συνθήκη γιὰ τὴν ἐπιτυχία μιᾶς τέτοιας προσπάθειας. Κάτι τέτοιο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε ἐπιχειρηθῆ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἔνταξή μας ἢ ὄχι στὴν Κοινὴ Ἀγορά, ἀφοῦ ἀποτελεῖ μέρος τῆς δραστηριότητας τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ μέθοδος ἐπεκτάσεως, ποὺ φαίνεται νὰ υἱοθετεῖται ἀπὸ τὶς ἀρχές, βασίζεται σὲ συγχωνεύσεις μικρῶν καὶ μεσαίων ἐπιχειρήσεων. Ἡ μέθοδος αὐτὴ ἐξαπλώσεως δὲν εἶναι εὐρύτερα δοκιμασμένη στὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν ὑπάρχει συνεπῶς ἡ σχετικὴ ἐμπειρία. Ὑπάρχουν βέβαια ὁρισμένα προβλήματα καὶ δυσκολίες σχετικὰ μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ποὺ πιθανὸ νὰ περιορίσουν κατὰ πολὺ τὴ χρήση της. Συγχωνεύσεις κι ἐξαγορὲς σχετίζονται μὲ προσπάθειες ὀρθολογισμοῦ παραγωγῆς, δηλ. μείωση δαπανῶν ἰδιαίτερα διοικητικῶν καὶ ἐργασίας, συγκέντρωση τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας σὲ μεγάλα ἐργοστασιακὰ συγκροτήματα γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τεχνικῶν οἰκονομιῶν μεγάλης κλίμακας, καὶ συνηθέστατα ἀπολύσεις σημαντικοῦ μέρους τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Ἀκόμη λοιπὸν κι ἂν ὑπάρχουν οἱ ἀπαραίτητες διοικητικὲς ἱκανότητες ἀνάμεσα στὸν ἑλληνικὸ ἐπιχειρηματικὸ κόσμο, μερικὲς ἀπὸ τὶς δυσκολίες εἶναι ἰδιαίτερα σοβαρές.[3] Γιατὶ πῶς θὰ ἀντιμετωπισθῆ λ.χ. τὸ πρό-

1. J. A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Unwin, Fifth Edition, ch. 7.

2. Ἔρευνες στὴν ἀμερικανικὴ οἰκονομία τείνουν νὰ ἐνισχύουν τὴν ἄποψη πὼς ραγδαία τεχνολογικὴ πρόοδος, ἐφευρέσεις, νεωτερισμοὶ κ.ἀ., ἀπαιτοῦν τὴν ὕπαρξη ἰσχυρῶν μονοπωλιακῶν ἢ ὀλιγοπωλιακῶν μονάδων, ἀλλὰ ταυτόχρονα τὸ ἰδανικὸ μέγεθος τῶν ἐπιχειρήσεων ποὺ χρειάζεται γι' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴ δραστηριότητα εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ ὑφιστάμενο.

3. Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀναστολικοὺς παράγοντες τῆς διαδικασίας συγχωνεύσεων, ποὺ ἐξηγεῖ ἐπίσης καὶ τὸ μικρὸ μέγεθος τῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων, πιθανὸ νὰ εἶναι καὶ ἡ νοοτροπία τοῦ Ἕλληνα ἐπενδύτη-ἐπιχειρηματία νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἀπόλυτη ἰδιοκτησία per se τῆς συχνὰ μικρῆς οἰκογενειακῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ μὴ δέχεται εὔκολα περιορισμοὺς αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος. Ἡ λύση ἴσως βρίσκεται στὴν

βλημα ἀπολύσεως πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ποὺ πιθανὸ νὰ προκύψει ἀπὸ τὴ διαδικασία συγχωνεύσεων; Πέρα ἀπὸ τὸ καθαρὰ κοινωνικὸ πρόβλημα καὶ τὴν ἀνάγκη ἐξευρέσεως ἐναλλακτικῆς ἀπασχολήσεως, ἡ ὑφισταμένη ἑλληνικὴ ἐργατικὴ νομοθεσία προβλέπει τὴν καταβολὴ παχυλῶν ἀποζημιώσεων στοὺς ἀπολυομένους, ποὺ φυσικὰ θὰ παίξει ἀποφασιστικὸ ρόλο σὲ κάθε περίπτωση συγχωνεύσεως. Ἂν πάλι οἱ τυχὸν συγχωνεύσεις κι ἐξαγορὲς πάρουν τὴ μορφὴ συσφαιρωτικῶν ὀργανισμῶν (conglomerates), τότε οἱ μόνοι ποὺ θὰ ὠφεληθοῦν θὰ εἶναι οἱ μέτοχοι τῶν ἐξαγοράσιμων ἐπιχειρήσεων, χωρὶς ὁ νέος ὀργανισμὸς νὰ εἶναι παραγωγικότερος ἢ προοδευτικότερος ἀπὸ τὶς ἐπιχειρήσεις ποὺ ἐξαγόρασε. Ἂν χρησιμοποιηθῆ ἀλόγιστα ἡ μέθοδος τῶν συγχωνεύσεων κι ἐξαγορῶν, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ προκαλέσει ἀναταραχὲς καὶ σοβαρὲς μονοπωλιακὲς καταστάσεις στὴν οἰκονομία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ βιομηχανικὴ πολιτικὴ τῆς Κοινότητας, στὸ βαθμὸ ποὺ ὑπάρχει, ἐνθαρρύνει φανερὰ συγχωνεύσεις κι ἐξαγορὲς μεταξὺ ἐπιχειρήσεων διαφορετικῶν κρατῶν-μελῶν γιὰ εὐνοήτους λόγους, ἀλλὰ φαίνεται νὰ εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν ἀντιμονοπωλιακὴ πολιτικὴ της—ἰδιαίτερα μὲ τὸ ἄρθρο 86 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης ποὺ ρυθμίζει τὰ περὶ συγχωνεύσεων κι ἐξαγορῶν καὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀρκετὰ σαφές.[1] Ὁ κίνδυνος ποὺ σχετίζεται μὲ τὴ μέθοδο αὐτὴ ἀφορᾶ τὴν περίπτωση ἐξαγορῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ ὁμοειδεῖς ξένες. Ἡ ἐξαγορὰ τῆς ἑταιρίας ΠΙΤΣΟΣ εἶναι ἀρκετὰ σχετικὴ καὶ δὲν προβλέπεται νὰ εἶναι ἡ μοναδική.[2]

Στὸ βαθμὸ φυσικὰ ποὺ αὐτὸ συμβῆ καὶ ποὺ οἱ ἐπιχειρήσεις συνεχίσουν τὴ λειτουργία τους, ἡ ἁπλὴ ἀλλαγὴ ἰδιοκτητῶν εἶναι πιθανὸ νὰ μὴν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Ὁρισμένες ἀλλαγὲς διοικητικῆς, ὀργανωτικῆς καὶ τεχνολογικῆς μορφῆς δυνατὸ νὰ ἐπηρεάσουν ἕνα μέρος τοῦ προσωπικοῦ χωρὶς αὐτὸ νὰ δημιουργεῖ σοβαρὰ προβλήματα. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ προκαλεῖ ἀνησυχίες καὶ εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι θὰ δημιουργήσει προβλήματα γενικότερης κυβερνητικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, θὰ εἶναι ἡ ὕπαρξη ἑνὸς σημαντικοῦ ποσοστοῦ ξένων ἑταιριῶν μέσα σὲ μιὰ ἀκόμη σχετικὰ μικρὴ καὶ ἀδύνατη ἑλληνικὴ βιομηχανικὴ βάση. Ὁ κίνδυνος βρίσκεται στὸ ὅτι ἀποφάσεις ἀναφορικὰ μὲ τὴν τιμολογιακὴ πολιτική, ἐπενδύσεις, παραγωγή, ἐξαγωγὲς κ.ἄ. τῶν ἑταιριῶν αὐτῶν λαμβάνονται σὲ σχέση μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ θὰ ἔχουν στὴ συνολικὴ ἐπίδοση (λ.χ, κέρδη) τοῦ group, συνήθως στὰ ἐπιτελικὰ γραφεῖα τῆς μητρικῆς ἑταιρίας, καὶ τίποτε δὲν ἀποκλείει τὴν περίπτωση οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς νὰ βρίσκονται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἐγχώριας οἰκονομίας καὶ νὰ ἀνταγωνίζονται καὶ μὲ μέτρα κυβερνητικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Ἡ ὕπαρξη λοιπὸν μιᾶς ἰσχυρῆς ξένης παρουσίας στὴν ἐγχώρια οἰκονομία δυνατὸ νὰ συντελεῖ στὸν ἀποπροσανατολισμὸ καὶ στὴν ἀποσταθεροποίησή της.[3]

Σχετικὰ μὲ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ μποροῦν νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν καλυτέρευση τῶν ὅρων ἐμπορίου, ἔχουμε νὰ παρατηρήσουμε πώς, ἐνῶ εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξει τέτοια καλυτέρευση γιὰ τὶς χῶρες τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς σὰν σύνολο, ἡ μέχρι σήμερα ἐμπειρία μας δείχνει τὸ ἀντίθετο. Οἱ ἀνταλλακτικοί μας ὅροι ἐμπορίου χειροτέρευσαν κατὰ τὴν τελευταία δωδεκαετία· καὶ χωρὶς αἰσθητὴ αὔξηση τῆς ζητήσεως ἑλληνικῶν προϊόντων καὶ σημαντικὴ βελτίωση τῆς παραγωγικότητας τοῦ ἐξαγωγικοῦ τομέα, δὲν βλέπουμε πῶς ἡ πορεία τῶν ὅρων ἐμπορίου μπορεῖ νὰ ἀντιστραφῆ πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλλάδας. Τοῦτο εἶναι σημαντικὸ γιατὶ οἱ ὅροι ἐμπορίου καθορίζουν ποιές χῶρες μποροῦν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν αὔξηση τῆς παραγωγῆς ποὺ θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν πλήρη κατάργηση τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν. Τὰ ὀφέλη τῆς κατηγορίας αὐτῆς, πάντως, σὲ σχέση μὲ ὅσα εἴπαμε πιὸ πάνω, πιθανὸ νὰ μὴν εἶναι πολὺ σπουδαῖα.

Στρεφόμαστε τώρα στὴν ἀνάλυση τῶν πλεονεκτη-

ἐπιμόρφωση τῶν Ἑλλήνων ἐπενδυτῶν-ἐπιχειρηματιῶν σὲ θέματα ὀργανώσεως, χρηματοδοτήσεως καὶ διοικήσεως συγχρόνων ἐπιχειρήσεων.

1. Τὸ ἄρθρο 86 ἀποτελεῖ περισσότερο μιὰ διακήρυξη ἀρχῶν παρὰ κώδικα ἐπακριβῶν κανόνων. Ἀπαγορεύει τὴν κατάχρηση κυριαρχικῆς θέσεως μέσα στὴν Κοινότητα στὸ σημεῖο ποὺ τέτοια κατάχρηση μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσει τὸ ἐμπόριο μεταξὺ κρατῶν-μελῶν. Τὸ ἄρθρο 86 δοκιμάστηκε ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἑταιρίας Continental Can, ὅταν ἡ τελευταία μηνύθηκε γιὰ κατάχρηση τῆς κυριαρχικῆς της θέσεως μετὰ τὴν ἐξαγορὰ δύο ἑταιριῶν, μιᾶς γερμανικῆς καὶ μιᾶς ὁλλανδικῆς. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἰσχυρίστηκε πὼς οἱ ἐξαγορὲς αὐτὲς εἶχαν ἐξαλείψει ὁλοσχερῶς τὸν ἀνταγωνισμὸ σὲ τρεῖς ὑποομάδες τοῦ κλάδου συσκευασίας σ' ἕνα μεγάλο τμῆμα τῆς Κοινότητας, καὶ ζήτησε τὴν ἀκύρωση τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ὁλλανδικῆς ἑταιρίας. Ἡ Continental Can ἐφεσίβαλε τὴν ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Δικαστήριο δικαίωσε τὴν ἑταιρία μολονότι ἡ ἀπόφασή του ἀποτέλεσε ὁρόσημο γιὰ τὴν Ἐπιτροπὴ ὅσον ἀφορᾶ μελλοντικὲς περιπτώσεις. Ἡ περίπτωση αὐτὴ ἀποδεικνύει ἐπίσης τὴν ἀδυναμία τῆς ἀντιμονοπωλιακῆς πολιτικῆς τῆς ΕΟΚ νὰ ἀποτελέσει ἕνα δραστικὸ καὶ ἀποτελεσματικὸ ὄργανο προστασίας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ στὸ χῶρο τῆς Κοινότητας.

2. Συνήθως ἔχει εἰπωθεῖ οἱ ἀνταποδοτικὲς ἐπιχειρήσεις ποὺ γίνονται ἀντικείμενο ἐξαγορῶν ἀπὸ ἰσχυρότερους ἀντίζηλους. Στὴν περίπτωση τῆς ΠΙΤΣΟΣ ὅμως, ἴσως ἦταν ἡ ἐπίδοση τῆς ἑταιρίας καὶ ἡ θέση της σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς πρωτοπόρες στὸν κλάδο της, ποὺ προκάλεσε τὸ ἐνδιαφέρον τῆς γερμανικῆς Siemens. Πράγματι ἡ ἀποδοτικότητα τῆς ΠΙΤΣΟΣ γιὰ τὰ χρόνια 1971, 1972 καὶ 1973 ἦταν ἀντίστοιχα 30,6%, 41,6% καὶ 30,2%, ἐπιδόσεις κατὰ πολὺ ἀνώτερες τῶν μέσων ὅρων τοῦ κλάδου, ποὺ ἦταν γιὰ τὰ ἴδια χρόνια 19,2%, 22,6% καὶ 19,9%.

3. Δυνατὸ ἐπίσης νὰ συντελεῖ καὶ στὴν ἀποσταθεροποίηση καὶ ἀνατροπὴ τοῦ ἴδιου τοῦ καθεστῶτος μιᾶς χώρας, ὅπως στὴν περίπτωση Χιλῆς καὶ ΙΤΤ. Καὶ ἐνῶ βέβαια καταστάσεις τύπου Χιλῆς δὲν εἶναι καθημερινὰ φαινόμενα, ἄλλες «ἐπεμβάσεις» καὶ «φοβέρες» ἀπὸ πλευρᾶς ξένων ἐπενδυτῶν-ἐπιχειρηματιῶν καὶ κυβερνήσεων εἶναι πολὺ κοινὲς καὶ τὶς βλέπει κανεὶς ἀκόμη καὶ ἀνάμεσα στὶς βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες τῆς Κοινότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. *Εἰσαγωγὴ κεφαλαίων ΝΔ 2687/1953 περιόδου 1953-73*[1] *(ἑκατ. δολλάρια)*

Χῶρες	Μεταποίηση	Σύνολο
Ἡνωμένες Πολιτεῖες	171,0	279,8
Γαλλία	194,0	194,9
Δυτικὴ Γερμανία	33,1	38,5
Ἰταλία	25,5	25,6
Ἑλβετία	16,6	19,8
Ὁλλανδία	8,5	8,7
Βρετανία	5,8	6,3
Λιχτενστάιν	2,4	2,9
Λοιπὲς χῶρες	109,5	144,7
Σύνολο	566,4	721,2

Π η γ ή: ΕΤΒΑ.

μάτων ἐκείνων ποὺ ἐλπίζεται πὼς θὰ προέλθουν ἀπὸ διαρθρωτικὲς μεταβολὲς ἐξ αἰτίας τῆς ἐντάξεως. Τὰ ὀφέλη αὐτὰ δυνατὸ νὰ εἶναι σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης καὶ περισσότερο ἀβέβαια, ἀφοῦ δὲν εἶναι σίγουρο πὼς θὰ ἐπέλθει ἡ ἀπαραίτητη διακίνηση παραγωγικῶν συντελεστῶν, καὶ στὸν ἀπαιτούμενο βαθμό, γιὰ νὰ συντελέσει στὴ δημιουργία τους. Ἀναφερόμαστε ἐδῶ στὴ διακίνηση παραγωγικῶν συντελεστῶν ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν ὀργάνωση μὲ τὴ μορφὴ δανείων ἢ εἰσφορῶν ἀπὸ τὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα, πράγμα ποὺ ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω θὰ γίνει. Ἡ πλήρης ἔνταξή μας στὴν Κοινὴ Ἀγορὰ δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσει περισσότερα πλεονεκτήματα ἢ κίνητρα γιὰ τοὺς ξένους κεφαλαιούχους ἀπὸ τὰ ἤδη ὑφιστάμενα. Τὸ ΝΔ 2687/1953, ποὺ ρυθμίζει τὰ περὶ Ἐπενδύσεων καὶ Προστασίας Ξένου Κεφαλαίου, χορηγεῖ στοὺς ξένους ἐπενδύτες σοβαρὰ προνόμια—πλὴν φυσικὰ τῆς ἀσφάλειας τῆς ἐπενδύσεως, ἐπανεξαγωγῆς κερδῶν καὶ ἀρχικοῦ κεφαλαίου—μὲ τὴ μορφὴ διαφόρων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καὶ ἄλλων διευκολύνσεων ποὺ ἐγχώριες ἐπιχειρήσεις δὲν ἀπολαμβάνουν κατὰ κανόνα. Στὴν εἰκοσαετία 1953-73, ἡ εἰσαγωγὴ ξένων κεφαλαίων ἔφθασε μόλις τὰ 721 ἑκατ. δολλάρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 566 ἑκατ. ἐπενδύθηκαν στὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως.[2] Ὁ πίνακας 4 δίνει μιὰ εἰκόνα τῆς προελεύσεως τῶν κεφαλαίων τούτων, καὶ τὸ πρῶτο συμπέρασμα ποὺ προκύπτει εἶναι πὼς ἡ πολιτικὴ προσελκύσεως ξένων κεφαλαίων δὲν ἀπέδωσε σημαντικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι πώς, μὲ ἐξαίρεση τὰ ἀμερικάνικα κεφάλαια, τὰ ὑπόλοιπα εἶναι στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία κοινοτικῆς προελεύσεως, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς ἡ σύνδεση τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν Κοινὴ Ἀγορὰ ἔπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξη αὐτή. Ὁ ἀποφασιστικὸς παράγοντας προσελκύσεως τῶν κεφαλαίων τούτων ἦταν μᾶλλον ἡ προνομιακὴ μεταχείρισή τους παρὰ ἡ βοήθεια τῶν κοινοτικῶν ὀργάνων.[3] Ἕνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα προνομιακῆς μεταχειρίσεως δίνεται ἀπὸ τὴν ἐπένδυση τῆς γαλλικῆς ἑταιρίας Πεσινὲ στὴν «Ἀλουμίνιον τῆς Ἑλλάδος Α.Ε.». Ἡ Πεσινὲ ἐπένδυσε περίπου 165 ἑκατ. δολλάρια καὶ προσελκύστηκε στὴ χώρα μας ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς ἄφθονους ἑλληνικοὺς βωξίτες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὰ φθηνὴ τιμὴ παροχῆς ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας (κατὰ πολὺ χαμηλότερης καὶ ἀπὸ τὴ μειωμένη βιομηχανικὴ ταρίφα). Ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ Ἀλουμίνιον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ESSO-PAPAS καὶ ἡ ΛΑΡΚΟ (ἰδιαίτερα ἠλεκτροβόρες) καταναλώνουν γύρω στὸ 25-26% τῆς παραγόμενης ἐτήσια ἠλεκτρικῆς ἐνέργειας, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς τὸ βαθμὸ μὲ τὸν ὁποῖο τὸ ἑλληνικὸ κοινὸ ἐπιδοτεῖ τὸ κόστος τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν.

Οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ἐντάξεως ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν Κοινὴ Ἀγορὰ θὰ συνοδευθῆ ἀπὸ τὴ ροὴ ἰδιωτικῶν κοινοτικῶν κεφαλαίων στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουν ἰδιαίτερα ἰσχυροὶ λόγοι ποὺ νὰ δικαιολογοῦν κάτι τέτοιο, καὶ τοῦτο, γιατὶ ἡ ἔνταξη δὲν πρόκειται νὰ δημιουργήσει περισσότερες καὶ ἀποδοτικότερες εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως ξένου κεφαλαίου στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὶς σημερινὲς οὔτε καὶ νὰ ἐπηρεάσει τὴν ἑλκυστικότητα τῆς Ἑλλάδας γιὰ τοὺς ἐξωκοινοτικοὺς ἐπενδύτες, ποὺ ἔχουν πάντα τὴν ἐπιλογὴ ἐννέα ἀκόμη χωρῶν τῆς Κοινότητας γιὰ τὴν ἐγκατάσταση νέων τυχὸν ἐταιριῶν.

Ὅσον ἀφορᾶ τὴ ροὴ εὐρωπαϊκῆς τεχνολογίας ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἔνταξη, πρέπει νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ συνεργασία ξένου καὶ ἐγχώριου κεφαλαίου καὶ ἡ χρησιμοποίηση ξένης καὶ ἰδιαίτερα εὐρωπαϊκῆς τεχνολογίας βρίσκονται ἤδη σὲ πλήρη ἄνθηση καί, ἐνῶ εἶναι δυνατὸν αὐτὴ ἡ κατάσταση νὰ ἐνταθῆ μετὰ τὴν ἔνταξη, τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τέτοιας προσπάθειας δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ εὐνοϊκὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν ἀνάλυση στοιχείων ποὺ ἀφοροῦν 3.208 ἐπιχειρήσεις μορφῆς ΑΕ καὶ ΕΠΕ, ἀποδεικνύεται πὼς 551 ἑλληνικὲς ἑταιρίες—συνήθως οἱ μεγαλύτερες στοὺς κλάδους τους—εἶχαν σὰν μετόχους ἀντίστοιχες ξένες ἑταιρίες, καὶ στὸν τομέα τῆς τεχνολογίας 94 ἑλληνικὲς ἑταιρίες εἶχαν συμφωνίες ἀδειῶν

1. Δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν ὁρισμένες μικροδιαφορὲς στὰ ποσὰ ποὺ ὀφείλονται στὶς διακυμάνσεις τῶν ἰσοτιμιῶν τῶν διαφόρων νομισμάτων κατὰ τὴ μετατροπή τους σὲ δολλάρια.

2. Οἱ ξένες ἑταιρίες ἔχουν, κατὰ κανόνα, ἀποκτήσει κυριαρχικὴ θέση στοὺς ἐπὶ μέρους κλάδους τῆς μεταποιήσεως, καὶ τοῦτο μὲ ἐλάχιστη σχετικὰ δαπάνη χάρη στὸ μικρὸ μέγεθος τῶν ἐγχώριων ἐπιχειρήσεων.

3. Τὸν Ὀκτώβρη 1966 στὴ διάσκεψη τῆς μικτῆς κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς συνδέσεως Ἑλλάδας-ΕΟΚ στὴν Τουλούζη, ἔγινε μεταξὺ τῶν ἄλλων δεκτὴ καὶ μιὰ πρόταση ποὺ ἀφοροῦσε ἰδιωτικὲς ἐπενδύσεις. Ἡ πρόταση αὐτὴ ἔγινε ἀποδεκτὴ ἐπίσης ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο τὸ Δεκέμβρη 1966. Ἡ δικτατορία ποὺ ἀκολούθησε ὅμως ἀνέστειλε κάθε ἐπίσημη, τουλάχιστο, κοινοτικὴ πρωτοβουλία ὑποβοηθήσεως ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων στὴν Ἑλλάδα.

(licencing agreements) γιὰ παραγωγὴ ξένων προϊόντων, 156 εἶχαν συμφωνίες γιὰ τὴ χρήση δικαιωμάτων εὑρεσιτεχνίας (royalty agreements) καὶ 47 εἶχαν συμφωνίες γιὰ τὴ χρησιμοποίηση ξένων μεθόδων παραγωγῆς (know-how agreements).[1] Ὅπως θὰ περίμενε κανείς, οἱ ἄδηλες πληρωμὲς γιὰ τὴ χρήση σημάτων, δικαιωμάτων εὑρεσιτεχνίας καὶ γενικότερα ξένης τεχνολογίας, ἔχουν αὐξηθῆ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ἐνῶ εἶναι συζητήσιμο κατὰ πόσο οἱ ποιοτικὲς διαφορὲς τῶν διαφορισμένων προϊόντων δικαιολογοῦν τὶς ἀρκετὰ ψηλὲς τιμὲς τῶν προϊόντων αὐτῶν, ποὺ εἶναι κατὰ κανόνα πολὺ ψηλότερες ἀπὸ τὶς τιμὲς τῶν ἴδιων ἢ ἀντίστοιχων προϊόντων ποὺ προσφέρονται ἀπὸ τὶς μητρικὲς ἑταιρίες σὲ ξένες ἀγορές. Ἡ ἐμμονὴ στὴν ἰδέα ὅτι «κάθε ξένο καὶ καλύτερο», ποὺ γιὰ χρόνια μάστιζε καὶ μαστίζει τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία, μᾶς στοιχίζει ἀκριβὰ κι ἐμποδίζει, τὸ κυριότερο, τὴν ἀνάπτυξη πρωτοβουλίας γιὰ τὴ δημιουργία καὶ προώθηση ἐγχώριας τεχνολογίας. Στὸ βαθμὸ ποὺ ἔχει ἐπιχειρηθῆ ἔρευνα στὸν τομέα αὐτὸ γιὰ τὴ βελτίωση καὶ ἐξεύρεση νέων μεθόδων παραγωγῆς, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικά. Ἡ διαδικασία ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι διαδομένη ἀνάμεσα σὲ ἑλληνικὲς ἐπιχειρήσεις. Χρειάζεται, ἑπομένως, δραστηριοποίηση καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ποὺ θὰ περιορίσει σημαντικὰ τὴν ἐξάρτηση ἀπὸ ξένες πηγὲς καὶ θὰ μειώσει ἐπίσης τὶς ἄδηλες πληρωμές. Ὑπάρχει ἄλλωστε τὸ κίνητρο πὼς ὅσο περισσότερο πετυχημένες ἀποβοῦν αὐτὲς οἱ προσπάθειες τόσο περισσότερες ἐλπίδες ἐξαγωγῆς αὐτῶν τῶν μεθόδων θὰ ἔχουν οἱ δημιουργοί τους. Φυσικά, ἀποφασιστικὸ ρόλο θὰ παίξει τὸ κόστος εὐκαιρίας τῶν παραγωγικῶν πόρων ποὺ θὰ χρειαστῆ νὰ διατεθοῦν γιὰ ἔρευνα καὶ ἀνάπτυξη ἐγχώριας τεχνολογίας. Γιὰ ὁρισμένα εἴδη δυνατὸ τὸ κόστος αὐτὸ τῆς τεχνολογίας νὰ ὑπερβαίνει τὴν τιμὴ ἀποκτήσεώς της ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ φυσικὰ θὰ συμφέρει νὰ συνεχίσουμε νὰ προμηθευόμαστε τὴν τεχνολογία αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό. Γιὰ μιὰ σειρὰ ὅμως ἀπὸ ἄλλα εἴδη οἱ πιθανότητες εἶναι πὼς ἡ ἐγχώρια τεχνολογία μπορεῖ νὰ εἶναι ἐξ ἴσου ἀποτελεσματικὴ μὲ τὴν ξένη καὶ ἰδιαίτερα ἐπωφελὴς γιὰ τὴν οἰκονομία.

Ἡ ἀνάλυση ποὺ ἐπιχειρήθηκε μέχρι στιγμῆς ἀφοροῦσε περισσότερο τὴ μεταποίηση γιατὶ τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ εἶναι καὶ θὰ παραμείνει γιὰ τὰ ἑπόμενα χρόνια ἡ ἱκανότητα τοῦ μεταποιητικοῦ μας τομέα νὰ αὐξήσει σημαντικότερα τὴν παραγωγικότητά του καὶ νὰ συμβάλει ἀποφασιστικότερα στὴν καλυτεύρευση τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν. Ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη ὅτι τὰ ἑλληνικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἀπολαμβάνουν πλήρους ἐλευθερίας εἰσόδου στὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ (τῶν ἕξι) ἀπὸ τὸ 1968, δὲν βλέπουμε τί περισσότερα πλεονεκτήματα μπορεῖ νὰ προσκομίσει ἡ «τυπικὴ» γιὰ τὴ βιομηχανία μας ἔνταξη, ποὺ δὲν ὑπάρχουν τώρα. Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία εἶναι οὐσιαστικὰ ἐνταγμένη στὴν ΕΟΚ ἀπὸ τὸ 1968 καὶ ἀπολαμβάνει ὅλα τὰ ὑποτιθέμενα ὀφέλη μιᾶς πολυάνθρωπης ξένης ἀγορᾶς καὶ τῆς προστασίας —μειωμένης φυσικά—τῶν δασμῶν στὴν ἐγχώρια. Χωρὶς νὰ παραβλέπεται ἡ πρόοδος τῆς μεταποιήσεως ποὺ ἐπιτελέσθηκε στὰ χρόνια ποὺ μεσολάβησαν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς συνδέσεως τῆς χώρας μας μὲ τὴν Κοινότητα, ὡστόσο μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ἀνεπαρκὴς τόσο γιὰ τὶς πραγματικὲς ἀνάγκες τῆς οἰκονομίας, ὅσο καὶ γιὰ τὴ δοκιμασία ποὺ τὴν ἀναμένει, ὅταν τὰ τελευταῖα τείχη προστασίας ποὺ τὴν περιβάλλουν παραμερισθοῦν. Στὶς σύγχρονες βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες οἰκονομίες, ὅπως ἐπίσης καὶ στὶς ἀναπτυσσόμενες, ὁ μεταποιητικὸς τομέας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἀναμένεται νὰ σημειώνει ταχύτερους αὐξητικοὺς ρυθμοὺς τῆς παραγωγικότητας, καὶ οἱ ρυθμοὶ τῶν ἀναπτυσσόμενων οἰκονομιῶν, ceteris paribus, νὰ εἶναι ταχύτεροι τῶν ἀντίστοιχων τῶν ἀναπτυγμένων, γιὰ τὸ λόγο ὅτι ἡ βιομηχανικὴ βάση τῶν πρώτων εἶναι σχετικὰ μικρή. Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία δὲν μπόρεσε νὰ ἀξιοποιήσει ἀποτελεσματικότερα, στὰ χρόνια ποὺ πέρασαν, τὶς εὐκαιρίες διεισδύσεως στὶς ἀγορὲς ψηλῶν εἰσοδημάτων τῶν χωρῶν τῆς Κοινότητας, ὀφείλεται πιθανότατα στὴν ἔλλειψη ἑνὸς ἢ περισσοτέρων συντελεστῶν ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, ἡ προσφορὰ τῶν ὁποίων δὲν πρόκειται νὰ μεταβληθῆ σημαντικὰ μὲ τὴ πλήρη ἔνταξή μας στὴν Κοινὴ Ἀγορά.

Ἀντίθετα ὑπάρχουν σοβαροὶ λόγοι ἀνησυχίας γιὰ τὴν τύχη πολλῶν ἑλληνικῶν ἐπιχειρήσεων ποὺ θὰ βρεθοῦν ἀντιμέτωπες στὸν ξένο ἀνταγωνισμό, ἀπροστάτευτες ἀπὸ τοὺς δασμοὺς καὶ ἀπογυμνωμένες ἀπὸ διάφορες ἄλλες ἐνισχύσεις. Οἱ ἑλληνικὲς ἐξαγωγὲς ἐπιδοτοῦνται, κατὰ κανόνα, μέσω ἐπιστροφῶν ἐπιτοκίου, ποὺ κυμαίνονται γύρω στὸ 6% τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν καὶ ποὺ ἐπιβαρύνουν τὸν προϋπολογισμὸ μὲ 3,5 δισεκατ. δραχμὲς τὸ χρόνο. Οἱ ἐξαγωγεῖς ἀπολαμβάνουν ἐπίσης ὁρισμένων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν ποὺ αὐξάνουν τὴν ἐνίσχυση γύρω στὸ 17% τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγωγῶν.[2] Οἱ ἄμεσες αὐτὲς ἐξαγωγικὲς ἐπιδοτήσεις ἀποτελοῦν ἀνάθεμα γιὰ τὴν ΕΟΚ, καὶ φυσικὰ ἢ θὰ πρέπει νὰ ἐκλείψουν ἐντελῶς (σύμφωνα τουλάχιστο μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς ΕΟΚ) ἢ νὰ περιοριστοῦν καὶ ἀντικατασταθοῦν μὲ διαφορετικῆς μορφῆς βοήθεια (λ.χ. περιφερειακή). Οἱ ἑλληνικὲς ἀρχὲς ἀσχολοῦνται μάλιστα αὐτὸ τὸν καιρὸ μὲ τὸ θέμα τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ συστήματος ἐξαγωγικῶν ἐνισχύσεων. Δεδομένης τῆς σημασίας αὐτῶν τῶν κινήτρων, εἴμαστε κάπως διστακτικοὶ νὰ συμμεριστοῦμε τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν αἰσιοδοξία τῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρηματιῶν-ἐξαγωγέων

1. ICAP 1975, *Οἰκονομικὸς Ὁδηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑταιρειῶν.*

2. *The Economist*, Vol. 260, No 6937, 14/8/1976, p. 62.

ὅσον ἀφορᾶ τὶς εὐκαιρίες ποὺ ἡ πλήρης ἔνταξη θὰ δώσει στὴν ἑλληνικὴ βιομηχανία.

Δὲν κάνουμε ἐδῶ ἔκκληση γιὰ προστασία ἀνταποδοτικῶν μονάδων. Τέτοιες μονάδες ποὺ ἀποτελοῦν βάρος γιὰ τὴν οἰκονομία μποροῦν εὔκολα νὰ ἐκλείψουν μὲ διαφορετικὰ μέτρα τονώσεως τοῦ ἀνταγωνισμοῦ παρὰ μὲ τὴν ὁλοσχερῆ κατάργηση τῆς δασμολογικῆς προστασίας. Καὶ τέτοια μέτρα χρειάζονται τὸ ταχύτερο δυνατό, ὥστε διάφορες ἀγορὲς νὰ συνηθίσουν στὴν ἰδέα. Συζητᾶμε γιὰ τὴν προστασία ἐκείνων τῶν σχετικὰ μικρῶν καὶ ἀδύνατων, ἀλλὰ προοδευτικῶν μονάδων, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀνδρωθῆ, ἀλλὰ ἔχουν τὶς δυνατότητες νὰ τὸ κάνουν μέσα σὲ ἕνα πλαίσιο σχετικῆς δασμολογικῆς προστασίας ἀπὸ ξένα γιγάντια συγκροτήματα. Τὸ ἐπιχείρημα τῆς προστασίας τῆς «νηπιακῆς βιομηχανίας» εἶναι πανίσχυρο γιὰ ἀναπτυσσόμενες οἰκονομίες—ὄχι μόνο ἀπὸ αὐστηρὰ οἰκονομικοὺς λόγους—καὶ μακροπρόθεσμα εἶναι σημαντικότερο ἀπὸ τὴν ἄριστη κατανομὴ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν. Ἂς μὴ ξεχνᾶμε πὼς ὅλες οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ (μὲ τὴν ἐξαίρεση τοῦ Ἡν. Βασιλείου) χρησιμοποίησαν τὴ δασμολογικὴ προστασία σὰν ὅπλο γιὰ τὴ βιομηχανική τους ἀνάπτυξη. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ἄλλες βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες, ὅπως ἡ Ἰαπωνία, Ἡν. Πολιτεῖες κ.ἄ. Ἡ προστασία δὲν εἶναι βρώμικη λέξη. Γιὰ ἀναπτυσσόμενες οἰκονομίες μάλιστα σὰν τὴν ἑλληνικὴ ἴσως ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ δρόμο ἐπιτυχίας. Μετατρέποντας κάπως μιὰ σχετικὴ μεταφορὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὑπάρχουν δυὸ τρόποι γιὰ νὰ μάθει ἕνα νήπιο νὰ κολυμπᾶ. Ὁ ἕνας εἶναι νὰ ριχτῆ ἀμέσως στὰ βαθιὰ νερὰ μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως θὰ λειτουργήσει ἀποτελεσματικά. Ὁ ἄλλος εἶναι ἡ προοδευτικὴ καθοδήγηση ἀπὸ ἔμπειρο ἐκπαιδευτή. Εὐχόμαστε, ἀφοῦ προτιμήθηκε ὁ πρῶτος τρόπος, ἡ βιομηχανία μας νὰ κατορθώσει νὰ ἐπιπλεύσει.

γεωργία καὶ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτική

Ὁ ἀγροτικός μας τομέας εἶναι ἐκεῖνος ποὺ παρουσιάζει τὶς περισσότερες δυσκολίες ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἔνταξή μας στὴν ΕΟΚ, ἀλλὰ ταυτόχρονα προσφέρει, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, καὶ τὶς καλύτερες εὐκαιρίες ἀντλήσεως πλεονεκτημάτων. Ἡ ἑλληνικὴ γεωργία εἶναι πολὺ καθυστερημένη σὲ σχέση μὲ τὶς γεωργίες τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς Κοινότητας. Συγκεκριμένα, ἐνῶ τὸ ποσοστὸ τοῦ ἀπασχολουμένου ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ εἶναι 34,1% τοῦ συνολικοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, ἡ συμβολὴ τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα στὸ ΑΕΠ εἶναι μόλις 14,8%. Τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη γιὰ τὴν ΕΟΚ τῶν ἐννέα εἶναι 8,9% καὶ 5,2%.[1] Ἄμεση συνέπεια αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ παραγωγικότητα τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας εἶναι ἀρκετὰ χαμηλὴ σὲ σχέση μὲ τὴ μέση κοινοτική· γιὰ τὸ 1973, λ.χ., τὸ κατὰ κεφαλὴν προϊὸν γιὰ τὸν Ἕλληνα ἀγρότη ἦταν 1.375 δολλάρια, ἐνῶ γιὰ τὴν ΕΟΚ ἔφθανε τὰ 3.200 δολλάρια.[2]

Τί ἐλπίδες λοιπὸν μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ ἑλληνικὴ γεωργία μετὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ; Γενικὰ οἱ προοπτικὲς ἐμφανίζονται ἀρκετὰ εὐνοϊκὲς καὶ ὁπωσδήποτε εὐνοϊκότερες ἀπὸ τὶς προοπτικὲς τῆς βιομηχανίας μας. Ὑπάρχουν φυσικὰ σοβαρὲς ἐπιφυλάξεις ποὺ ἀφοροῦν τόσο διαρθρωτικὲς ἀλλαγὲς στὴ γεωργία μας καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀγροτικοῦ μας τομέα νὰ ἀντισταθῆ στὸν κοινοτικὸ ἀνταγωνισμό, ὅσο καὶ στὰ προϊόντα τρίτων χωρῶν μὲ τὶς ὁποῖες ἡ ΕΟΚ ἔχει εἰδικὲς συμφωνίες, ὅπως μεσογειακῶν χωρῶν ἢ τῆς Συμφωνίας τοῦ Λομὲ ποὺ ὑποχρεώνει τὴν Κοινότητα νὰ ἀπορροφᾶ ὁρισμένα γεωργικὰ προϊόντα χωρῶν τῆς Ἀφρικῆς, Καραϊβικῆς καὶ Εἰρηνικοῦ, καὶ οἱ ὁποῖες θὰ δεσμεύσουν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἂν ὅμως κατορθώσουμε νὰ ἀξιοποιήσουμε τὴν προβλεπόμενη ἀγροτικὴ βοήθεια, τότε τὸ πρόβλημα μπορεῖ νὰ ξεπεραστῆ. Τὰ ἑλληνικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα θὰ ἀπολαμβάνουν πλήρους ἐλευθερίας διακινήσεως στὶς ἀγορὲς τῆς Κοινότητας καὶ δὲν θὰ ἐπιβαρύνονται μὲ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορές, ὅπως γίνεται μέχρι σήμερα. Τὰ μεγαλύτερα ὅμως ὀφέλη πρόκειται νὰ προκύψουν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς Κοινῆς Ἀγροτικῆς Πολιτικῆς ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ τὴν περιγράψουμε σύντομα. Ἡ ΚΑΠ παίζει σημαντικὸ ρόλο στὴν Κοινότητα καὶ γύρω στὸ 70% τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ διατίθεται γι' αὐτή. Φυσικὰ ὁ προϋπολογισμὸς αὐτὸς ἀντιπροσωπεύει ἕνα ἐλάχιστο ποσοστὸ τοῦ συνολικοῦ ΑΕΠ τῶν ἐννέα (ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ 1977 φθάνει τὰ 9.260 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες καὶ ἀποτελεῖ τὸ 0,62% τοῦ ΑΕΠ τῆς ΕΟΚ τῶν ἐννέα[3]). Οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τῆς ΚΑΠ, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο 39 τῆς Συνθήκης τῆς Ρώμης, περιλαμβάνουν τὴν αὔξηση τῆς ἀγροτικῆς παραγωγικότητας, τὴ σταθεροποίηση τῶν ἀγορῶν, τὴν ἐξασφάλιση τακτικῶν προμηθειῶν καὶ προσιτῶν τιμῶν γιὰ τοὺς καταναλωτές, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ διασφάλιση ἑνὸς ἱκανοποιητικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου γιὰ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμό. Ἡ ΚΑΠ στηρίζεται σὲ κοινὲς τιμὲς ἀσφαλείας, ποὺ ὁρίζονται κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ὑπουργῶν σὲ τέτοια ἐπίπεδα, ποὺ ἐπιτρέπουν στοὺς ἀγρότες τὴν πραγματοποίηση ἱκανοποιητικῶν εἰσοδημάτων. Ἂν οἱ τιμὲς πέφτουν κάτω μιᾶς παρεμβατικῆς τιμῆς, τότε ἡ Κοινότητα μέσω τοῦ Τμήματος Ἐγγυήσεων τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμείου παρεμβαίνει, ἀγοράζει τὸ πλεόνασμα καὶ διατηρεῖ τὶς τιμὲς στὰ προκαθορισμένα ἐπίπεδα. Ἐπίσης ἡ ΕΟΚ στὴν

1. Βλέπε: Eurostat, *Basic Statistics of the Community, 1975-76*, Ὑπουργεῖο Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ. *Προσωρινοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος*, Ἔτους 1973.

2. Ξ. Ζολώτας, *op. cit.*

3. European Communities Commission, *Background Note*, 20-7-76.

προσπάθειά της νὰ προστατεύσει τὶς κοινοτικὲς τιμές, ὅταν οἱ διεθνεῖς τιμὲς εἶναι χαμηλότερες, ἐπιβάλλει μεταβαλλόμενες ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς στὶς εἰσαγωγὲς ἀγροτικῶν προϊόντων ἀπὸ ἐξωκοινοτικὲς χῶρες καὶ χορηγεῖ ἐξαγωγικὲς ἐπιδοτήσεις ἔτσι, ὥστε κοινοτικὰ προϊόντα νὰ μποροῦν νὰ εἰσέρχονται σὲ διεθνεῖς ἀγορές. Βλέπουμε δηλαδὴ πὼς ἡ κοινοτικὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ στηρίζεται σὲ ἐντελῶς ἀντίθετες ἀρχὲς ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς. Ἕνα ἀπὸ τὰ πρακτικὰ προβλήματα ἐφαρμογῆς τῆς ΚΑΠ εἶναι ὅτι ἀποτελεῖ κίνητρο γιὰ τὴ δημιουργία πλεονασμάτων, ἀφοῦ οἱ κοινοτικὲς τιμὲς εἶναι κατὰ κανόνα ἀνώτερες τῶν διεθνῶν. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ μᾶς εἶναι φυσικὰ γνώριμο ἀπὸ τὴ δική μας ἐμπειρία μὲ τὶς ἀγροτικὲς ἐπιδοτήσεις. Γενικὰ ἡ κρατικὴ παρέμβαση στὸν καθορισμὸ τιμῶν ἀσφαλείας ἀναγνωρίζεται πὼς προκαλεῖ ἀνωμαλίες στὴ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τιμῶν, καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς παρεμβάσεως (τιμὲς ἀσφαλείας) εἶναι ἰδιαίτερα ἀναποτελεσματικὸς μὲ τὴ διαστροφὴ τιμῶν καὶ τὴ σπατάλη πόρων ποὺ συνεπάγεται γιὰ τὴν οἰκονομία. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἡ ὕπαρξη ἑνὸς σημαντικοῦ ἀγροτικοῦ τομέα στὴ Κοινότητα —περίπου τὸ 20% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ της κατὰ τὸ 1958—σήμαινε πὼς μιὰ διαδικασία οἰκονομικῆς καὶ στὸ μέλλον πολιτικῆς ἑνοποιήσεως, σὰν τὴν προβλεπόμενη ἀπὸ τὴν ΕΟΚ, δὲν θὰ εἶχε ἐλπίδες ἐπιτυχίας ἂν ἄφηνε τὸν τομέα αὐτὸν ἀπροστάτευτο. Γεγονὸς πάντως παραμένει πὼς ὅσο ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξε μέχρι σήμερα ἡ λειτουργία τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὅσον ἀφορᾶ τὴ διακίνηση βιομηχανικῶν προϊόντων, τόσο ἀναποτελεσματικὴ ἦταν στὸν γεωργικὸ τομέα. Τὸ παράδοξο εἶναι πὼς στὴν περίπτωσή μας ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ ὠφεληθῆ, τουλάχιστον χειροπιαστά, ἀπὸ τὴ λειτουργία ἀκριβῶς τῆς ΚΑΠ, ἐνῶ, ὅπως εἴδαμε πιὸ πάνω, τὰ ὀφέλη ἀπὸ τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως εἶναι ἀρκετὰ ἀβέβαια καί, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, ἡ μεταποίησή μας θὰ ὑποστῆ σημαντικὲς πιέσεις ἂν ὁ γεωργικός μας τομέας πρόκειται νὰ φθάσει τὸν κοινοτικὸ ἐπίπεδα. Οἱ ἀδυναμίες αὐτὲς τῆς ΚΑΠ ἔχουν, ὅπως θὰ περίμενε κανείς, ἀπήχηση μεταξὺ τῶν σημερινῶν συνεταίρων μιὰ καὶ ὁρισμένες χῶρες τῆς Κοινότητας βρίσκουν τὸ κόστος λειτουργίας τῆς ΚΑΠ ἀρκετὰ βαρὺ καὶ θὰ ἤθελαν σημαντικὲς μεταβολές. Ἡ ἔνταξη λοιπὸν μιᾶς ἀκόμη χώρας μὲ σημαντικὸ καὶ ἀντιπαραγωγικὸ ἀγροτικὸ τομέα, ὅπως ἡ Ἑλλάδα, χειροτερεύει τὴν κατάσταση. Ἡ πρόσθετη ἐπιβάρυνση γιὰ τὴν ΕΟΚ ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ συμμετοχὴ εἶναι ὁριακή—γύρω στὸ 6% τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1976—ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδισε σημαντικὲς ἀντιδράσεις, ἰδιαίτερα ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς χῶρες ποὺ φοβοῦνται περιορισμὸ τῶν δικῶν τους ἐπιδομάτων-ἐνισχύσεων. Ὁ πίνακας 5 δείχνει τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τῶν διαφόρων μελῶν ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς γιὰ τὸ 1975.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. *Ἀπολογισμὸς τοῦ Κοινοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμείου κατὰ τὸ 1975* Ἑκατ. γερμ. μάρκα

Κατέβαλαν περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔλαβαν		Ἔλαβαν περισσότερα ἀπ' ὅσα κατέβαλαν	
— Δυτικὴ Γερμανία	2657	—Ἡνωμένο Βασίλειο	851
— Βέλγιο	510	—Δανία	813
		—Ἰρλανδία	716
— Λουξεμβοῦργο	8	—Ἰταλία	462
		—Γαλλία	233
		—Ὁλλανδία	101

Πηγή: Δελτίον Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων, Τόμος 28, Ἀριθ. 331, 15-4-1976.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἐγγυήσεων, τὸ Ἀγροτικὸ Ταμεῖο ἔχει καὶ τὸ Τμῆμα Καθοδηγήσεως ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένο μὲ τὴν παροχὴ βοήθειας πρὸς τὶς χῶρες-μέλη γιὰ ἐκσυγχρονισμὸ καὶ ἀναδιάρθρωση τῆς γεωργίας τους καὶ αὔξηση τῆς παραγωγικότητάς της. Μιὰ καί, ὅπως εἴδαμε, ἡ ἑλληνικὴ γεωργία εἶναι καθυστερημένη, ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ λάβει σχετικὴ βοήθεια καὶ ἀπὸ τὸ τμῆμα αὐτὸ γιὰ τὴν ἐπιτάχυνση ὁρισμένων διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, μιὰ καὶ οἱ τιμὲς τῶν ἑλληνικῶν ἀγροτικῶν προϊόντων εἶναι κατὰ κανόνα χαμηλότερες τῶν κοινοτικῶν, ἐξισορρόπησή τους σημαίνει σημαντικὴ αὔξηση τῶν εἰσοδημάτων τῶν Ἑλλήνων γεωργῶν, καὶ τοῦτο πιθανὸν νὰ ἀποτελέσει, τουλάχιστο μεσοπρόθεσμα, ἀντικίνητρο γιὰ τὴ μαζικὴ ἔξοδο τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τὸν γεωργικὸ τομέα. Ὁ καθηγητὴς Ζολώτας[1] ὑπολογίζει πὼς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων στὴν ἑλληνικὴ γεωργία εἶναι μικρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δώσαμε πιὸ πάνω (τὸ 34,1% ἀποτελεῖ ἐκτίμηση). Τοῦτο εἶναι πολὺ πιθανὸν ἀλλὰ ἡ μεγαλύτερη μείωση θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ πολλοὺς παράγοντες, ὁ σημαντικότερος τῶν ὁποίων ἴσως εἶναι ἡ ἱκανότητα τοῦ μεταποιητικοῦ μας τομέα νὰ ἐπεκταθῆ σημαντικά. Ἂν ἀπώτερος στόχος μας εἶναι ἡ ἐξισορρόπηση τῆς διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας μας μὲ τὴν παρόμοια τῶν χωρῶν-μελῶν τῆς ΕΟΚ, τότε θὰ πρέπει νὰ σκοπεύουμε σ' ἕνα ἀγροτικὸ τομέα ποὺ δὲν θὰ ἀπασχολεῖ πάνω ἀπὸ 350-500 χιλιάδες Ἕλληνες ἀγρότες,[2] καὶ αὐτὸ ἴσως σὲ πρώτη φάση μόνο. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἐξεύρεση ἀπὸ τοὺς ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας, καὶ ἰδιαίτερα τῆς μεταποιήσεως, μιὰ καὶ ὁ τομέας ὑπηρεσιῶν εἶναι μᾶλλον πληθωριστικὸς καὶ κάπως παρασιτικός, θὰ λέγαμε, 630-780

1. Ξ. Ζολώτας, *op. cit.*

2. Αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει, μὲ σημερινὰ πληθυσμιακὰ δεδομένα, ἕνα 10-15% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ, καὶ σὲ δεύτερη φάση (ἀκόμη μιὰ εἰκοσαετία;) ἴσως χρειαστῆ νὰ μειωθῆ στὸ μισὸ καὶ ἀκόμη περισσότερο.

χιλιάδων νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως.[1] Ὅταν ἀναλογιστοῦμε ὅτι οἱ ἀπασχολούμενοι σήμερα στὴ δευτερογενῆ παραγωγὴ ὑπολογίζονται σὲ 850 χιλ., διαπιστώνουμε τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος ποὺ ἀντιμετωπίζουμε. Οἱ ἀπασχολούμενοι στὴ μεταποίηση, λ.χ., θὰ πρέπει σχεδὸν νὰ διπλασιαστοῦν. Καὶ πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψη πὼς στοὺς ὑπολογισμοὺς αὐτοὺς δὲν συμπεριλαμβάνεται οὔτε ἡ φυσιολογικὴ αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ (εἶναι ἀρκετὰ μικρή, 0,57% κατὰ μέσο ὅρο γιὰ τὸ 1963-1973), οὔτε, τὸ σημαντικότερο, οἱ Ἕλληνες ἐργάτες ποὺ βρίσκονται στὴ Γερμανία καὶ τυχὸν θὰ ἐπέστρεφαν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ τελευταῖοι φυσικὰ ὅσο ἀνεπιθύμητοι εἶναι στὴ Γερμανία, κάτω ἀπὸ τὶς σημερινὲς οἰκονομικὲς συνθῆκες, τόσο ἀπαραίτητοι εἶναι γιὰ τὴν ἑλληνικὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν γνωρίζουμε εἶναι φυσικὰ ἂν ἡ ἐπιστροφή τους εἶναι καὶ εὐπρόσδεκτη. Φυσικὰ οἱ διαρθρωτικὲς αὐτὲς ἀλλαγὲς θὰ ἀπαιτήσουν ἀρκετὸ χρόνο γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ὑποθέτοντας πὼς μιὰ εἰκοσαετία θὰ ἐπαρκέσει γιὰ τὴν πρώτη φάση μειώσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ σὲ 10-15% τοῦ συνολικοῦ ἐνεργοῦ μας πληθυσμοῦ, συμπεραίνουμε πὼς 30-40 χιλιάδες νέες εὐκαιρίες ἀπασχολήσεως θὰ προσθέτονται κάθε χρόνο στὴ μεταποίηση γιὰ τὴν ἀπορρόφηση τοῦ πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ. Μιὰ καὶ ὅμως ἕνα μεγάλο τμῆμα τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μεγάλης σχετικὰ ἡλικίας, ἡ συνταξιοδότησή τους καὶ ἴσως ἀκόμη ἡ συνταξιοδότηση πρὶν φθάσουν τὸ νόμιμο ὅριο ἡλικίας μποροῦν νὰ ἀπαλύνουν κάπως τὴν κατάσταση. Ὅταν ὅμως ληφθῆ ἐπίσης ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ σύγχρονη τεχνολογία στοὺς περισσότερους κλάδους εἶναι ἢ τείνει νὰ εἶναι περισσότερο ἐντατικὴ κεφαλαίου παρὰ ἐργασίας, ἡ ἐπίτευξη τῶν στόχων ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω γίνεται ἀκόμη δυσκολώτερη. Φυσικὰ ἂν ἡ Ἑλλάδα πρόκειται νὰ περάσει ἀπὸ τὶς ἀναπτυσσόμενες στὶς βιομηχανικὰ ἀναπτυγμένες χῶρες, μιὰ τέτοια διαδικασία πρέπει ἀργὰ ἢ γρήγορα νὰ ἀντιμετωπιστῆ καὶ οἱ δυσκολίες νὰ ξεπεραστοῦν. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν ἡ πλήρης ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στὴν ΕΟΚ εἶναι πιθανὸν νὰ ὑποβοηθήσει ἢ ὄχι αὐτὴ τὴ διαδικασία. Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον καταφατικὴ μιὰ καὶ οἱ μηχανισμοὶ τῆς Κοινότητας προβλέπουν, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, σημαντικὴ ἐνίσχυση. Φυσικὰ ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ εἶναι μιὰ λέσχη βιομηχανικὰ προηγμένων χωρῶν (μὲ τὴν ἐξαίρεση ἴσως τῆς Ἰρλανδίας) καί, μολονότι ἕνα μικρὸ τμῆμα τοῦ προϋπολογισμοῦ της διατίθεται γιὰ ἐνίσχυση ὑπανάπτυκτων ἢ ἀναπτυσσόμενων οἰκονομιῶν, τὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα καὶ οἱ ἐνισχύσεις ποὺ χορηγοῦν δὲν ἔχουν τὴν ἔννοια ὑποβοηθήσεως οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως στὸ χῶρο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, παρὰ μόνο σὲ ὁρισμένες εἰδικὲς περιπτώσεις καὶ περιορισμένη ἔκταση. Μὲ ἄλλα λόγια δὲν πρέπει νὰ προσβλέπουμε στὴν ἔνταξη σὰν τὴν πανάκεια ποὺ θὰ λύσει τὸ ἀναπτυξιακὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομίας μας. Οἱ ἐνισχύσεις πάντως ποὺ προβλέπονται εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὲς καὶ σ' αὐτὲς πρέπει ἐπίσης νὰ προστεθῆ ἡ τεχνικὴ βοήθεια ποὺ οἱ χῶρες τῆς ΕΟΚ θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς προσφέρουν (ἀπὸ τὴ σχετική τους, λ.χ., ἐμπειρία στὰ θέματα ἀναδασμοῦ καὶ ἀναδιαρθρώσεως τῆς γεωργίας).

Ἡ κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ χρηματοδοτεῖται, μέσω τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμείου, ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ τῆς ΕΟΚ, ποὺ καθορίζεται κάθε χρόνο. Ὅλα τὰ κράτη-μέλη συνεισφέρουν στὸν κοινοτικὸ προϋπολογισμὸ μὲ τὸ λεγόμενο «σύστημα ἀμέσου εἰσοδήματος», σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο τὰ μέλη χρηματοδοτοῦν τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πολιτικὴ τῆς κοινότητας ἀπὸ «ἴδιες πηγές».[2] Ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων (μεῖον 10% γιὰ τὴν κάλυψη ἐξόδων συλλογῆς), δασμοὶ ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐξωτερικὸ δασμολόγιο ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων (μεῖον 10% γιὰ τὴν κάλυψη ἐξόδων συλλογῆς) καὶ ἕνα μέρος τοῦ φόρου προστιθέμενης ἀξίας (ποὺ ἔχει ἀντικαταστήσει στὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ ὅλους τοὺς ἔμμεσους φόρους καὶ πρόκειται νὰ ἰσχύσει καὶ στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἔνταξη), διοχετεύονται στὰ διάφορα ταμεῖα, ποὺ μὲ τὴ σειρά τους χρηματοδοτοῦν τὴν κοινὴ ἀγροτικὴ πολιτική, περιφερειακή, κοινωνική, βιομηχανική, ἐνεργειακὴ πολιτική, καθὼς καὶ τὴ βοήθεια πρὸς ἀναπτυσσόμενες χῶρες καὶ τὰ διοικητικὰ ἔξοδα λειτουργίας τῆς κοινῆς ἀγορᾶς.

Ἡ περιφερειακὴ πολιτικὴ ἀποβλέπει σὲ μιὰ ἰσόρροπη ἀνάπτυξη τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς κοινότητας καὶ τὴ διόρθωση τῆς τάσης οἰκονομικοῦ συγκεντρωτισμοῦ σὲ ὁρισμένες περιοχὲς καὶ ἀποστέρησης σὲ ἄλλες, ὅπως τονίσαμε πιὸ πάνω. Τὸ περιφερειακὸ ταμεῖο χρηματοδοτεῖ περισσότερο ἐκεῖνες τὶς χῶρες ποὺ ἀντιμετωπίζουν ὀξὺ περιφερειακὸ πρόβλημα, ὅπως, λ.χ., Ἰταλία καὶ Ἡν. Βασίλειο πού, μεταξύ τους, ἀπορροφοῦν 68% τῶν προσόδων τοῦ περιφερειακοῦ ταμείου. Ἡ Ἑλλάδα προ-

1. Πρέπει ἐπίσης νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ μετακίνηση πληθυσμῶν ἀπὸ τὴ γεωργία πρὸς τὰ ἀστικὰ κέντρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ θὰ δημιουργήσει στὰ τελευταῖα, πιθανὸν νὰ ἐπηρεάσει δυσμενῶς τὶς περιφέρειες αὐτές, ἰδιαίτερα ἂν ἡ μετακίνηση ἀποστερήσει τὶς περιοχὲς ἀπὸ ἱκανοὺς καὶ δραστήριους ἀγρότες, ἀπαραίτητους γιὰ ὁποιαδήποτε ἀναπτυξιακὴ καὶ προοδευτικὴ πολιτική. Τουλάχιστον αὐτὸ μᾶς ἔχει διδάξει ἡ ἐμπειρία μας ἀπὸ τὴ μετανάστευση.

2. Οἱ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων καὶ οἱ δασμοὶ τοῦ κοινοῦ ἐξωτερικοῦ δασμολογίου ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων ἀναφέρονται σὰν κοινοτικὲς εἰσοδηματικὲς πηγὲς (community's own resources), γι' αὐτὸ καὶ ἡ ΕΟΚ ἐπιστρέφει ἕνα 10% γιὰ τὴν κάλυψη ἐξόδων συλλογῆς. Πρὸς τὸ παρὸν αὐτὲς οἱ κοινοτικὲς πηγὲς καλύπτουν γύρω στὸ 60% τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ. Βλ. European Communities Commission, *Background Note, The Community Budget 1977*, 20-7-76.

βλέπεται ἐπίσης νὰ χρηματοδοτηθῆ ἀπὸ τὸ ταμεῖο αὐτὸ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δικῶν της περιφερειακῶν προβλημάτων. Βοήθεια ἐπίσης προβλέπεται καὶ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ταμεῖο. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς ΕΟΚ, στὴν εἰσήγησή της πρὸς τὸ Συμβούλιο Ὑπουργῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ αἴτηση ἐντάξεως, εἶχε ὑπολογίσει τὴν ἐπίπτωση τῆς ἑλληνικῆς συμμετοχῆς στὸν προϋπολογισμὸ τοῦ 1976 σύμφωνα μὲ τὸν ἀκόλουθο πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

	Ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες[1]
Εἰσπράξεις ἀπὸ ΕΟΚ	
Γεωργία:	
— Προστασία Τιμῶν	220
— Βοήθεια Ἀναδιαρθρώσεως	60
Κοινωνικὴ	40
Περιφερειακὴ	100
Ἔρευνα	5
Διοίκηση	20
Συλλογὴ «ἰδίων πόρων»	8
Σύνολο	453 (1)
Πληρωμὲς πρὸς ΕΟΚ	
Δασμοὶ ἐπὶ βιομηχανικῶν προϊόντων	70
Ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορὲς ἐπὶ ἀγροτικῶν προϊόντων	8
Φόρος προστιθέμενης ἀξίας	73
Σύνολο	151 (2)
Καθαρὸ ὄφελος πρὸς Ἑλλάδα (1) - (2)	302

Πηγή: The Economist, Vol. 260, No 6937, 14-8-1976.

Φυσικὰ οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ εἶναι ἐνδεικτικοὶ μόνο τῶν ἑλληνικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς καὶ δικαιωμάτων ἀπὸ τὰ διάφορα κοινοτικὰ ταμεῖα μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας στὰ πλαίσια τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1976. Μεταβολὲς στὸ τελευταῖο καθὼς καὶ στὸν ἀγροτικό μας τομέα πρόκειται νὰ ἐπηρεάσουν μελλοντικὰ τὴν εἰκόνα αὐτή. Ὑποθέτοντας πάντως πὼς ἡ σημερινὴ ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῆς ΕΟΚ παραμένει σὲ γενικὲς γραμμὲς ἀμετάβλητη, ἡ Ἑλλάδα θὰ βρίσκεται σὲ πλεονασματικὴ θέση στὸ δοῦναι-λαβεῖν της μὲ τὴν κοινότητα. Ἂν ὅμως ληφθῆ ὑπ' ὄψη ὅτι μερικὰ ἀπὸ τὰ κύρια ἑλληνικὰ ἀγροτικὰ προϊόντα, ὅπως φροῦτα, λαχανικά, καπνὸς καὶ κρασιά, συγκαταλέγονται σ' ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν τὴ μικρότερη προστασία τιμῶν στὴν κοινότητα, ἐνῶ τὰ δημητριακά, γαλακτοκομικὰ καὶ κρέατα τὴ μεγαλύτερη, τὸ πλεόνασμα ποὺ ἀναφέρθηκε πιὸ πάνω θὰ τείνει νὰ μειώνεται.[2] Ἡ Ἑλλάδα θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ παρουσιάζει ἕνα καθαρὸ ὄφελος καὶ στὸ περιφερειακὸ δοῦναι-λαβεῖν, μιὰ καὶ τὰ περιφερειακὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει εἶναι τὰ ἴδια ἢ καὶ ἴσως ὀξύτερα ἀπὸ αὐτὰ τῆς Ἰταλίας, Ἡν. Βασίλειου καὶ Ἰρλανδίας. Πρὶν συσταθῆ τὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως, ἡ περιφερειακὴ πολιτικὴ τῆς κοινότητας εἶχε ἐφαρμοστῆ τόσο ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ Κοινωνικὸ Ταμεῖο (ποὺ εἶχε χρηματοδοτήσει χῶρες-μέλη μέχρι 50% τῆς δαπάνης ἐπανεκπαιδεύσεως καὶ ἐπανατοποθετήσεως ἀνέργων, καὶ ἐνισχύσεως τῶν μισθῶν ἐργατικοῦ προσωπικοῦ κατὰ τὴ διάρκεια μετατροπῆς τῶν ἐπιχειρήσεων σὲ διαφορετικοὺς κλάδους παραγωγικῆς δραστηριότητας), ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Τράπεζα Ἐπενδύσεων καὶ τὸ τμῆμα καθοδηγήσεως τοῦ Ἀγροτικοῦ Ταμείου. Τὸ Ταμεῖο Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως συστήθηκε τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1974, καὶ γιὰ νὰ ἐνισχυθῆ κάποια περιοχή, ἕνα ἢ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα κριτήρια πρέπει νὰ πληροῦνται. Ἡ περιοχὴ πρέπει νὰ ἔχει: α) ἀκαθάριστο ἐγχώριο προϊὸν κατὰ κεφαλὴ μικρότερο τοῦ μέσου κοινοτικοῦ, β) μεγάλη ἐξάρτηση ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς ἀπασχολήσεως, γ) μεγάλη ἐξάρτηση ἐπὶ ἀπασχολήσεως σὲ φθίνουσες βιομηχανίες (20% τῆς τοπικῆς ἀπασχολήσεως νὰ βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία), δ) ἕνα συνεχὲς ψηλὸ ἐπίπεδο ἀνεργίας (ἕνα μέσο ὅρο γιὰ μερικὰ χρόνια τουλάχιστον 20% ἀνώτερο τοῦ ἐθνικοῦ μέσου ὅρου, καὶ ὁπωσδήποτε ἀνώτερο τοῦ 3,5%) καὶ ε) ἕνα ψηλὸ ρυθμὸ μετακινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (τουλάχιστον 10 στοὺς 1.000) γιὰ μιὰ σχετικὰ μεγάλη περίοδο.[3] Κατὰ τὴ σύστασή του τὸ ταμεῖο προικοδοτήθηκε ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ μὲ 300 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες γιὰ τὸ 1975 καὶ μὲ 500 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες γιὰ τὸ 1976 καὶ 1977. Τὸ ἑλληνικὸ ἐνδιαφέρον ἀναφέρεται τόσο στὰ ἀπόλυτα κονδύλια ποὺ θὰ ψηφίζονται μελλοντικὰ ὅσο καὶ στὴν ἀναλογία διαθέσεως ποὺ θὰ ὁριστῆ. Πρὸς τὸ παρὸν τὰ ποσοστὰ εἶναι: Ἰταλία 40%, Ἡν. Βασίλειο 28%, Γαλλία 15%, Ἰρλανδία 6,%, Γερμανία 6,4%, Ὁλλανδία 1,7%, Βέλγιο 1,5%, Δανία 1,3% καὶ Λουξεμβοῦργο 0,1%. Σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ΕΟΚ τοῦ πίνακα 6 καὶ τὰ διαθέσιμα τοῦ Ταμείου Περιφερειακῆς Ἀναπτύξεως γιὰ τὸ 1976 (ποὺ ἦταν 500 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες), τὸ νοητὸ ἑλληνικὸ ποσοστὸ εἶχε ὁριστῆ σὲ 20% γιὰ τοὺς σκοποὺς τῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωση ποὺ συνάγεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυση τῶν κοινοτικῶν μηχανισμῶν ποὺ ἐπιχειρήθηκε

1. Μία εὐρωπαϊκὴ λογιστικὴ μονάδα= 37,5 δραχμές, γιὰ τὸ 1974. Ἡ ἰσοτιμία αὐτὴ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὶς κοινοτικὲς ἀρχὲς γιὰ ἐπίσημες μετατροπές. Βλ. Eurostat, *op. cit.*, p. 174.

2. Στὸν κοινοτικὸ προϋπολογισμὸ τοῦ 1977, τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα ἔχουν τὴ μερίδα τοῦ λέοντα μὲ 2.000 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς ΚΑΠ ποὺ εἶναι 5.664 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες.

3. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, *op. cit.*, p. 183.

εἶναι πὼς ἡ πλήρης ἔνταξη στὴν ΕΟΚ θὰ ἔχει εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Τουλάχιστον αὐτὸ εἶναι τὸ συμπέρασμα τοῦ πίνακα 6. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μέχρι στιγμῆς δὲν ἐξετάσαμε προσεκτικὰ εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐπιπτώσεις τῶν ὑποχρεώσεων ποὺ ἀναλαμβάνουμε. Ὅπως ἀναφέραμε πιὸ πάνω, ἡ ΕΟΚ ἔχει ἐφαρμόσει τὸ «σύστημα ἀμέσου εἰσοδήματος» γιὰ τὴ χρηματοδότηση τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ. Σύμφωνα μ' αὐτὸ ὅλες οἱ χῶρες-μέλη πρέπει νὰ ἀποδίδουν στὴν ΕΟΚ τὸ σύνολο τῶν εἰσπράξεών τους ἀπὸ δασμοὺς καὶ ἀντισταθμιστικὲς εἰσφορές, καὶ αὐτὸ φυσικὰ θὰ ἰσχύσει καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὅταν λοιπὸν ἀρθοῦν ἐντελῶς οἱ δασμολογικοὶ φραγμοὶ γιὰ τὸ ἐμπόριο μὲ τὶς χῶρες τῆς ΕΟΚ καὶ τεθῆ σὲ ἐφαρμογὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὸ κοινὸ ἐξωτερικὸ δασμολόγιο τῆς κοινότητας, οἱ ἑλληνικὲς εἰσπράξεις ἀπὸ δασμοὺς καὶ εἰσφορὲς θὰ μειωθοῦν κατὰ πολύ. Καὶ τοῦτο, γιατὶ οἱ ἑλληνικοὶ δασμοὶ εἶναι ἀρκετὰ ψηλότεροι ἀπὸ τὸ κοινὸ ἐξωτερικὸ δασμολόγιο τῆς ΕΟΚ καὶ ἀποτελοῦν ἕνα σημαντικὸ κρατικὸ ἔσοδο. Γιὰ τὴν πενταετία 1968-1972 οἱ δασμοὶ συνέβαλαν στὰ κρατικὰ ἔσοδα κατὰ 30,1%.[1] Γνωρίζουμε πὼς ἡ ἀπόδοση τῶν ἑλληνικῶν δασμῶν στὴν πενταετία 1968-1972 εἶναι γύρω στὸ 25% τῆς ἀξίας τῶν εἰσαγωγῶν καὶ πὼς ἡ ΕΟΚ ζήτησε—σύμφωνα μὲ τὸν πίνακα 6—78 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες ποὺ θὰ ἀντιπροσώπευαν τὸ σύνολο τῶν ἑλληνικῶν εἰσπράξεων ἀπὸ δασμοὺς καὶ ἀντισταθμιστικὲς εἰσπράξεις, ἂν ἡ Ἑλλάδα μετεῖχε τῆς κοινότητας κατὰ τὸ 1976. Μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ εἰσαγωγές μας τοῦ 1976 ἔφθαναν ἀκριβῶς τὰ ἴδια ἐπίπεδα τοῦ 1975, τὰ ἔσοδα ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ δασμολόγιο ὑπολογίζονται σὲ 965 ἑκατ. λογιστικὲς μονάδες.[2] Βλέπουμε λοιπὸν πὼς ἡ ἀλλαγὴ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ στὸ κοινοτικὸ δασμολόγιο θὰ στεροῦσε τὸν ἑλληνικὸ προϋπολογισμὸ ἀπὸ ἔσοδα τῆς τάξεως σχεδὸν τῶν 900 ἑκατ. λογιστικῶν μονάδων γιὰ τὸ 1976. Αὐτὸ φυσικὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίζει, γιατὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ ἑλληνικὴ δασμολογικὴ προστασία εἶναι ἀρκετὰ ψηλὴ τόσο γιὰ τὴν ὑποβοήθηση ἐγχώριας παραγωγῆς, ὅσο καὶ γιατὶ ἀποτελεῖ μιὰ σημαντικὴ πηγὴ κρατικῶν ἐσόδων. Τὸ ποσὸ λοιπὸν ποὺ θὰ χαθῆ ἀπ' αὐτὴ τὴν πηγὴ θὰ πρέπει νὰ ἐξευρεθῆ ἀπὸ ἄλλες, ποὺ σημαίνει πὼς ἡ φορολογία, ἔμμεση ἢ ἄμεση, πρέπει νὰ αὐξηθῆ κατάλληλα. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ φορολογικό μας σύστημα εἶναι καταφανῶς ὀπισθοδρομικὸ (οἱ ἄμεσοι φόροι συμβάλλουν 40% καὶ οἱ ἔμμεσοι 60% στὸ σύνολο) καὶ ἡ ἐνταξή μας στὴν κοινὴ ἀγορὰ θὰ ἐπιβάλει τὴν ὑιοθέτηση τοῦ φόρου προστιθέμενης ἀξίας—ποὺ δὲν ἐπιτρέπει μεγάλη εὐχέρεια στὴ μεταβλητικότητα τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν —ὁ μόνος εὔλογος τρόπος εἶναι ἡ αὔξηση τῆς ἄμεσης φορολογίας καὶ ἰδιαίτερα τοῦ φόρου εἰσοδήματος. Κάτι τέτοιο ὅμως ἀπαιτεῖ ριζικὴ ἀναμόρφωση τόσο τοῦ δημοσιονομικοῦ μας συστήματος ὅσο καὶ τῶν φοροτεχνικῶν μας ὑπηρεσιῶν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς καινούργιες τους ὑποχρεώσεις. Ἀναγνωρίζουμε βέβαια πὼς τέτοιες μεταρρυθμίσεις εἶναι ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἐκπρόθεσμες στὴν Ἑλλάδα, καὶ τοῦτο ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ἐντάξεώς μας ἢ ὄχι. Μεταρρυθμίσεις ὅμως χρειάζονται καὶ σὲ ἄλλους τομεῖς τῆς δημοσίας διοικήσεως ἔτσι, ὥστε αὐτὴ νὰ μπορέσει νὰ ἀντεπεξέλθει στὶς αὐξημένες ἀνάγκες ποὺ θὰ ἐπιβάλει ἡ ἔνταξη. Οἱ ἀλλαγὲς ὅμως δὲν εἶναι εὔκολο νὰ γίνουν, πολὺ δὲ λιγότερο νὰ υἱοθετηθοῦν ἀπὸ τὴ μιὰ στιγμὴ στὴν ἄλλη. Χρειάζεται προπαντὸς ἕνα διαφορετικὸ πνεῦμα συνεργασίας πολίτη καὶ δημοσίας διοικήσεως ποὺ δυστυχῶς εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο στὴ χώρα μας. Καὶ ὀφείλει τὸ κράτος νὰ ἀποδείξει πὼς οἱ μεταβολὲς αὐτὲς δὲν θὰ μείνουν ἁπλὲς κενολογίες. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὰ προβλήματα αὐτὰ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ πολλοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς ἐντάξεως καὶ τὴν Κυβέρνηση. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ τὴν προτεινόμενη ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς πεντάχρονη περίοδο προσαρμογῆς, πιθανὸ νὰ μὴν ὑπάρχει ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος γιὰ τέτοιας μορφῆς μεταβολές—ποὺ προϋποθέτουν «... μιὰ πραγματικὴ ἐπανάστασι στοὺς διοικητικοὺς μηχανισμοὺς τοῦ κράτους, τῶν Τραπεζῶν, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ καὶ στὶς ὀργανωτικὲς μεθόδους τῶν περισσοτέρων ἰδιωτικῶν μονάδων»[3]—καὶ ἐξομάλυνση τῶν δυσκολιῶν προτοῦ ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία καὶ οἱ θεσμοί της ἀντιμετωπίσουν τὴν πλήρη ὁρμὴ τῆς προσκρούσεως μὲ τοὺς θεσμοὺς τῆς Κοινότητας. Κατὰ τὴ γνώμη μας δὲν εἴμαστε ἀκόμη προετοιμασμένοι γιὰ κάτι τέτοιο. Ἀναγνωρίζουμε πὼς ποτὲ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς θὰ εἴμαστε ἐντελῶς ἕτοιμοι, καὶ φυσικὰ ὑπάρχει κάποια ἀξία στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπίσπευση τῶν ἐνεργειῶν γιὰ τὴν ἔνταξη δυνατὸ νὰ μᾶς παρακινήσει σὲ ἐντατικότερες προσπάθειες καὶ ἴσως θυσίες πρὸς ἀντιμετώπιση τῶν καινούργιων ὑποχρεώσεων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὑπάρχουν τέτοια προβλήματα στὴν κοινωνία μας, ὅπως λ.χ. τῆς παιδείας, ποὺ δὲν λύνονται ἁπλῶς μὲ καλὴ θέληση καὶ πνεῦμα θυσίας. Αὐτὲς οἱ ἀρετὲς μποροῦν βέβαια νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἐπίτευξη τῶν στόχων μας, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑποκατάστατα τοῦ χρόνου, ποὺ εἶναι ἐπίσης ἕνας σημαντικὸς παράγοντας.

Ἀπὸ καταβολῆς τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ κράτους ἐδῶ καὶ 155 χρόνια, παραλείψαμε φοβερὰ τὴν παιδεία μας καὶ δὲν ἐπενδύσαμε ἀρκετὰ στὸν ἀνθρώπινο παράγοντα, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς ὑπόλοιπους

1. Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ, *Ἐθνικοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος 1958-1972*, Ἀριθ. 22, Ἀθῆναι 1973.

2. Στὴν πραγματικότητα γιὰ τὸ πρῶτο ἐννεάμηνο τοῦ 1976 οἱ εἰσαγωγὲς εἶναι αὐξημένες κατὰ 5,9% σὲ σχέση μὲ τὸ ἀντίστοιχο χρονικὸ διάστημα τοῦ 1975.

3. Ξ. Ζολώτας, *op. cit.*

εὐρωπαϊκοὺς λαούς. Ἂν τὸ εἴχαμε κάνει, πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουμε σήμερα θὰ εἴχαν ἴσως λυθῆ ἀπὸ χρόνια. Συγκριτικὰ στοιχεῖα τοῦ ΟΟΣΑ δείχνουν πὼς ἡ Ἑλλάδα ἀνάμεσα σὲ 25 χῶρες τοῦ ὀργανισμοῦ κατέχει τὴν 24η θέση ἀπὸ πλευρᾶς δαπανῶν γιὰ τὴν παιδεία.[1] Ἐκφρασμένες σὲ ποσοστὸ ἐπὶ τοῦ ΑΕΠ, οἱ δημόσιες δαπάνες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία ἦταν μόνο 2,2% κατὰ τὸ 1970. Μόνο ἡ Πορτογαλία μὲ 2% δαπάνησε λιγότερο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ γιὰ τὴν Ἰρλανδία, Ἰταλία, Τουρκία καὶ Γιουγκοσλαβία ἦταν 4,8%, 4,3%, 2,9% καὶ 4,3% (γιὰ τὸ 1968). Κι ὅταν ἀναλογιστοῦμε πὼς τὸ ἑλληνικὸ κατὰ κεφαλὴ εἰσόδημα εἶναι ὑπερτριπλάσιο τοῦ τουρκικοῦ καὶ ὑπερδιπλάσιο τοῦ γιουγκοσλαβικοῦ, ἀντιλαμβανόμαστε πὼς οἱ δαπάνες γιὰ τὴν παιδεία ἀντιπροσωπεύουν μεγαλύτερο βάρος γιὰ τοὺς Τούρκους καὶ Γιουγκοσλάβους παρὰ γιὰ τοὺς Ἕλληνες. Ὅταν μελλοντικοὶ συνεταῖροι μας στὴν ΕΟΚ—μὲ ποσοστὰ ἀναλφαβητισμοῦ ποὺ κυμαίνονται μεταξὺ 1-2%—δαπανοῦν κατὰ κανόνα μεταξὺ 4 καὶ 7% τοῦ ΑΕΠ τους, τί ποσοστὸ πρέπει μιὰ χώρα σὰν τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τὸ ἕνα τέταρτο τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἀναλφάβητοι, νὰ διαθέτει γιὰ τὴν παιδεία της ἔτσι, ὥστε τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ χάσμα ἀνάμεσά μας νὰ μὴν εὐρύνεται; Τώρα ποὺ φιλοδοξοῦμε νὰ πλησιάσουμε κάπως αὐτοὺς τοὺς λαοὺς ἐκπολιτιστικά, κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικά, εἶναι καιρὸς νὰ πάψουμε νὰ μεταχειριζόμαστε τὴν παιδεία σὰν φτωχὸ συγγενῆ στὴ μοιρασιὰ τοῦ ἐθνικοῦ μας προϊόντος.

Γιὰ τοῦτο ἡ παιδεία μας χωλαίνει καὶ χωρὶς σύντομη ἀναδιοργάνωσή καὶ μεταρρυθμίσεις δὲν θὰ μπορέσει νὰ προσφέρει στὴ χώρα ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται στὶς νέες συνθῆκες. Οἱ μεταβολὲς στὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα ἐπιβάλλεται νὰ ἀρχίσουν ἀπὸ τὴν κατώτερη βαθμίδα καὶ νὰ προχωρήσουν μέχρι τὶς ἀνώτατες σχολές. Στὴν ἀνώτατη παιδεία ἐπιβάλλεται ἡ δημιουργία νέων σχολῶν τόσο γιὰ τὴν προετοιμασία νέων στελεχῶν γιὰ τὴν οἰκονομία ὅσο καὶ γιὰ τὸν περιορισμὸ τῶν ἀδήλων πληρωμῶν γιὰ σπουδὲς στὸ ἐξωτερικό, ποὺ μᾶς κόστισαν σχεδὸν 60 ἑκατ. δολλάρια τὸ 1975. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς παιδείας θὰ πρέπει νὰ περιλαμβάνει ἕνα ἀρκετὰ μεγαλύτερο βαθμὸ ἐπιλογῆς ἀπὸ ὅ,τι μέχρι σήμερα, καὶ ταυτόχρονα θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ σύσταση νέων καὶ ἡ ἐπέκταση τῶν ὑφισταμένων σχολῶν τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως, οἱ ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ ἀποτελέσουν τμῆμα τοῦ ὅλου μας ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ θὰ εἶναι ἑπομένως κάτω ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐποπτεία καὶ χρηματοδότηση τοῦ κράτους.

Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναδιοργανώσεως καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μας θὰ εἶναι ἀναγκαστικὰ μακροχρόνιου χαρακτήρα, καὶ χρόνος εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἔχουμε διαθέσιμο αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχει ὁ φόβος λοιπὸν πὼς, μὲ τὶς καλύτερες προθέσεις, τὸ πιθανότερο εἶναι νὰ βρεθοῦμε ἀνέτοιμοι ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἐντάξεως φθάσει.

ἐπίλογος

Ἡ πιὸ πάνω ἀνάλυση ἔδειξε ὅτι τὰ ὀφέλη τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴ δεκατετράχρονη λειτουργία τῆς συμφωνίας συνδέσεως μὲ τὴν ΕΟΚ ὑπῆρξαν σχεδὸν ἀσήμαντα. Ἡ μόνη χειροπιαστὴ βοήθεια ἦταν τὸ δάνειο τῶν 125 ἑκατ. δολλαρίων, ἐνῶ ἡ βαθμιαία ἐλευθεροποίηση τοῦ ἐμπορίου φαίνεται νὰ λειτούργησε πρὸς ὄφελος τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, καὶ εἶναι πιθανὸ πὼς τὰ καθαρὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ἀρνητικά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ καὶ μολονότι ἡ συμφωνία χαρακτηριζόταν ἀπὸ ἀσυμμετρία ὅσον ἀφορᾶ τὶς ἀναληφθεῖσες ἀπὸ τὰ δύο μέρη ὑποχρεώσεις, ἡ Ἑλλάδα ὑπῆρξε συνεπὴς πρὸς ὅλες τὶς συμβατικές της ὑποχρεώσεις, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἰσχύει κατὰ τρόπο ἀναμφισβήτητο καὶ γιὰ τὴν ΕΟΚ. Ὁ βασικὸς λόγος γιὰ τὴν ἐπίδοση αὐτὴ ἦταν οἱ διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ ἡ ἔλλειψη τῶν κατάλληλων ἐκείνων παραγωγικῶν συντελεστῶν ποὺ δὲν τῆς ἐπέτρεψαν τὴν ἀξιοποίηση τῆς εὐρύτερης ἀγορᾶς. Πάντως δεδομένου τοῦ τρόπου λειτουργίας τῶν κοινοτικῶν μηχανισμῶν, τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ πλήρης ἔνταξη μᾶς συμφέρει περισσότερο ἀπὸ τὴ διατήρηση τοῦ παρόντος καθεστῶτος τῆς συνδέσεως εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία σωστό.

Οἱ ὑπάρχουσες ὅμως ἐνδείξεις δὲν πείθουν πὼς ἡ πλήρης ἔνταξη προβλέπεται σὰν ἡ ἀναμφισβήτητη ἐπιτυχία γιὰ τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα, ποὺ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτές της φαίνεται νὰ πιστεύουν. Μιὰ περισσότερο συγκρατημένη ἄποψη εἶναι πὼς ἡ ἔνταξη ἀποτελεῖ τὴ λιγότερο ἄσχημη ἀπὸ δύο κακὲς ἐναλλακτικὲς λύσεις, ποὺ ἴσως δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπιστοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Φυσικὰ ὅ,τι ἔγινε στὸ παρελθὸν ἀνήκει πιὰ στὴν ἱστορία. Εἶναι ὅμως χρήσιμο νὰ γνωρίζουμε ἀκριβῶς τὶς δυνατότητές μας καὶ τί μποροῦμε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὴν ἔνταξη χωρὶς νὰ παρασυρόμαστε ἀπὸ ἐνθουσιασμοὺς καὶ προκαταλήψεις.

Ἡ ἀξιολόγηση τῶν προοπτικῶν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας δείχνει ὅτι ὁ γεωργικός μας τομέας πρόκειται νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὴν ἔνταξη καὶ οἱ ἐνισχύσεις τοῦ περιφερειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ ταμείου μποροῦν ἐπίσης νὰ βοηθήσουν κάπως τὴ διαδικασία τῆς βιομηχανικῆς μας ἀναπτύξεως. Τὸ μεγάλο ἐρωτηματικὸ ὅμως παραμένει ἡ μεταποίηση. Θὰ μπορέσει, ὅπως οἱ ὑποστηρικτὲς τῆς ἐντάξεως πιστεύουν, νὰ ἀνοίξει καιρούργιες ἀγορὲς καὶ νὰ ἐπεκτείνει ὑπάρχουσες στὸν πολυάνθρωπο χῶρο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, συμβάλλοντας ἔτσι ἀποφασιστικότερα στὴν ἐξα-

1. OECD, *Economic Surveys, Greece*, June 1975.

γωγικὴ δραστηριότητα καὶ τὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν; Ἡ θὰ ἀντιμετωπίσει ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια μετὰ τὴν κατάργηση τῶν δασμολογικῶν φραγμῶν μὲ ἀπρόβλεπτες γιὰ τὴν οἰκονομία συνέπειες; Ἡ ἔρευνα ἔδειξε ὅτι ἡ ἑλληνικὴ μεταποίηση εἶναι οὐσιαστικὰ ἐνταγμένη στὴν Κοινὴ Ἀγορὰ ἀπὸ τὸ 1968 καὶ ἀπολαμβάνει δύο πλεονεκτημάτων, δηλαδὴ τῆς ἐλευθερίας διακινήσεως στὶς χῶρες τῶν ἔξι καὶ τῆς προστασίας, ἔστω μειωμένης, στὴν ἐγχώρια ἀγορά. Μολονότι ἔχει κατορθώσει νὰ αὐξήσει τὴ συμμετοχή της στὶς ἐξαγωγές, πρῶτα τὸ ἀπόλυτο ὕψος δὲν εἶναι ἐπαρκὲς καὶ δεύτερο ἡ βάση τῶν κύριων ἐξαγώγιμων βιομηχανικῶν μας προϊόντων εἶναι ἰδιαίτερα στενή. Κρίνοντας ἐπίσης ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, διαπιστώνουμε τὴν ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς μεταποιήσεως καὶ ὡς πρὸς τὸ ρόλο της ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν. Δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν ἰσχυροὶ ἀντικειμενικοὶ λόγοι ποὺ νὰ δικαιολογοῦν τὴν αἰσιοδοξία πολλῶν ὑποστηρικτῶν τῆς ἐντάξεως, ἀνάμεσα στὸν ἐπιχειρηματικό μας κόσμο, ὅτι ἡ βιομηχανία μας θὰ κατορθώσει νὰ κάνει δυναμικότερη διείσδυση στὶς ἀγορὲς τῆς ΕΟΚ ἀπὸ ὅ,τι μέχρι σήμερα. Μποροῦμε, ἑπομένως, νὰ προβλέψουμε μὲ σημαντικὴ ἐμπιστοσύνη ὅτι ἡ ἔνταξή μας, μὲ τὸν πλήρη δασμολογικὸ ἀφοπλισμὸ ποὺ συνεπάγεται, θὰ ἐπιφέρει μιὰ διόγκωση τῶν εἰσαγωγῶν μας καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου μὲ τὴν ΕΟΚ, ποὺ θὰ ἐπιδεινώσει τὴ θέση τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν. Παρόμοια κατάσταση δημιουργήθηκε στὸ Ἡν. Βασίλειο μετὰ τὴν ἔνταξή του στὴν Κοινὴ Ἀγορά.

Προσπάθειες γιὰ τὴν ποσοτικοποίηση τοῦ κόστους αὐτοῦ τῆς ἐντάξεως στὸ ἰσοζύγιο πληρωμῶν εἶναι δύσκολο νὰ ἐπιχειρηθοῦν στὰ στενὰ πλαίσια τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ. Τέτοιες προσπάθειες ἀπαιτοῦν πολὺ περισσότερες πληροφορίες ἀπὸ ὅ,τι διαθέτουμε καὶ ἐπὶ πλέον παρουσιάζουν ἕνα μεγάλο περιθώριο λάθους, ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση ποὺ τὰ σχετικὰ στοιχεῖα εἶναι διαθέσιμα.

Ὑπάρχουν σοβαροὶ φόβοι γιὰ τὴν τύχη ὁρισμένων κλάδων τῆς μεταποιήσεως, ποὺ δυνατὸ νὰ μὴν ἀντέξουν στὸν ξένο ἀνταγωνισμό, ὄχι τόσο γιατὶ εἶναι διαρθρωτικὰ ἀντιπαραγωγικοί, ἀλλὰ γιατὶ δὲν ἔφθασαν ἀκόμη στὸν βαθμὸ ἐκεῖνο ἐξελίξεως καὶ ἀναπτύξεως ποὺ θὰ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ ἀξιοποιήσουν ὅλες τὶς οἰκονομίες κλίμακας, ἐξωτερικὲς οἰκονομίες κ.ἄ. Οἱ κλάδοι αὐτοὶ θὰ μποροῦσαν μὲ κάποια σχετικὴ προστασία νὰ ἀνδρωθοῦν καὶ νὰ δυναμώσουν τὸν κορμὸ τῆς ἑλληνικῆς βιομηχανίας, ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν ὁ ξένος ἀνταγωνισμὸς νὰ τοὺς ἐκμηδενίσει. Ἕνας ἄλλος κίνδυνος ποὺ ἀπειλεῖ δυναμικὲς καὶ ἀξιόλογες ἐπιχειρήσεις εἶναι ἡ ἐξαγορά τους ἀπὸ παρόμοιες ξένες μὲ ἐπακόλουθο δυσάρεστες συνέπειες γιὰ τὴν ἑλληνικὴ οἰκονομία. Ὅσον ἀφορᾶ τὶς βασικὲς διαρθρωτικὲς ἀλλαγές, τῆς ἐπαυξήσεως δηλ. τῆς μεταποιήσεως καὶ τῆς σημαντικῆς μειώσεως τοῦ γεωργικοῦ τομέα, ἀκόμη κι ἂν ὅλες οἱ συνθῆκες ἀποδειχθοῦν εὐνοϊκές—πράγμα ἐντελῶς ἀβέβαιο—,ἡ διαδικασία εἶναι ἀναγκαστικὰ τόσο μακρόχρονη, ποὺ νὰ μὴν ἐπιτρέπει σχετικὰ σύντομα ἀποτελέσματα, ἱκανὰ νὰ ἀποτρέψουν τὸν κλονισμὸ καὶ τὴν πιθανὴ κατάρρευση τῆς βιομηχανίας μας. Γενικὰ ἡ εἰκόνα ποὺ παρουσιάζεται εἶναι εἰκόνα ἀπαισιοδοξίας ὅσον ἀφορᾶ τὶς εὐκαιρίες τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν ἀξιοποίησή τους στὸν εὐρύτερο χῶρο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς.

Οἱ προτεινόμενες ἐπίσης μεταρρυθμίσεις θὰ ἔλθουν ἀτυχῶς ἀργὰ καὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἀπαλύνουν κάπως τὴ βίαιη πρόσκρουση τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας μὲ τὴν ΕΟΚ, καὶ ἡ πιθανότητα εἶναι πὼς ἡ ἀδικαιολόγητη σπουδή μας νὰ ἐνταχθοῦμε πρόωρα ἴσως μᾶς στοιχίσει ἀκριβά. Τέτοιες μεταρρυθμίσεις θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν προηγηθῆ κατὰ πολὺ τῆς ἐντάξεως, ὥστε ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία νὰ εἶχε ὄχι μόνο τὸ χρόνο νὰ τὶς ἀφομοιώσει ἀλλὰ καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς προηγούμενης ἀντλήσεως ὁρισμένων εὐεργετικῶν ἀποτελεσμάτων τους. Ἡ ὅλη ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος μαζὶ μὲ τὴν ἐπιμονὴ τῶν ἀρχῶν νὰ πετύχουν ὁπωσδήποτε ἕνταξη τὸ ταχύτερο δυνατὸ δίνει τὴν ἐντύπωση εἴτε πρόχειρης θεωρήσεως εἴτε ἐσφαλμένης ἐκτιμήσεως τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. R. Caves, *American Industry: Structure, Conduct, Performance*, Third Edition, Prentice-Hall 1972.
2. *Economist, The*, Vol. 260, No 6937.
3. European Communities Commission, *Second General Report of the Activities of the Communities*, Brussels-Luxembourg, February 1968. Various Background Notes.
4. Eurostat, *Basic Statistics of the Community*, 1975-76.
5. FAO, *Agricultural Projections*, 1970-1980, Rome 1971.
6. General Secretariat at the Council of the European Communities, *Twenty-second Review of the Council's Work*.
7. ICAP 1975, *Οἰκονομικὸς Ὁδηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑταιρειῶν*.
8. IDC, *Agreement of Association between Greece and the European Economic Community*, Athens, 1963.
9. IMF, *International Financial Statistics*, Vol. XXIX, Nos 5 and 8, May and August 1976.
10. OECD, *Agricultural Projections for 1975 and 1985*, Paris 1968.
11. OECD, *Greece, Economic Surveys*, 1972 and 1975.
12. J. A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Unwin, Fifth Edition, London, 1966.
13. D. Swann, *The Economics of the Common Market*, Penguin, Third Edition, 1975.
14. S.G. Triantis, *Common Market and Economic Development*, Center of Planning and Economic Research, Athens 1965.
15. Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ, *Ἐθνικοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος 1958-1972*, Ἀριθ. 22, Ἀθῆναι 1973.
16. Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ καὶ Προγραμματισμοῦ, *Προσωρινοὶ Λογαριασμοὶ τῆς Ἑλλάδος 1973*, Ἀθῆναι.
17. Ξ. Ζολώτας, «Ἡ Ἑλλὰς στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα», *Ναυτεμπορική*, 14-4-1976.